

Ekonomická
fakulta
Faculty
of Economics

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Investiční aktivita a produktivita kapitálu u malých a středních podniků

Vypracoval: Bc. Zuzana Hadačová
Vedoucí práce: Ing. Tomáš Volek, Ph.D.

České Budějovice 2016

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

Fakulta ekonomická

Akademický rok: 2014/2015

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Zuzana HADAČOVÁ**
Osobní číslo: **E14699**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Účetnictví a finanční řízení podniku**
Název tématu: **Investiční aktivita a produktivita kapitálu u malých a středních podniků**
Zadávající katedra: **Katedra ekonomiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem práce je posoudit vazbu mezi investiční aktivitou a produktivitou kapitálu u malých a středních podniků se zaměřením na vybrané odvětví národního hospodářství

Osnova práce:

1. Definování produktivity.
2. Druhy produktivity a její měření.
3. Produktivita kapitálu v ČR a ve zvoleném odvětví.
4. Analýza investiční aktivity a produktivity kapitálu z hlediska jednotlivých velikostních kategorií podniků.
5. Zhodnocení vazby mezi investiční aktivitou a produktivitou kapitálu u podniků.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **40 - 50 stran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Coelli, T. (2005). An Introduction to Efficiency and Productivity Analysis. NY: Springer.

Grünwald, R., & Holečková, J. (2007). Finanční analýza a plánování podniku. Praha: Ekopress.

Novotná, M., & Volek, T. (2008). Měření efektivnosti využívání výrobních faktorů v souvislostech. České Budějovice: JU v Českých Budějovicích, Ekonomická fakulta.

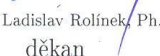
Synek, M. (2011). Manažerská ekonomika. Praha: Grada.

Valach, J. (2010). Investiční rozhodování a dlouhodobé financování. Praha: Ekopress.

Vedoucí diplomové práce: **Ing. Tomáš Volek, Ph.D.**
Katedra ekonomiky

Datum zadání diplomové práce: **16. ledna 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **30. dubna 2016**

doc. Ing. Ladislav Rolínek, Ph.D.
děkan

JIHOČESKÁ UNIVERZITA
V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
EKONOMICKÁ FAKULTA
Studentská 13 (1)
370 05 České Budějovice

doc. Ing. Ivana Faltová Leitmanová, CSc.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 16. března 2015

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 26. 4. 2014

.....
Zuzana Hadačová

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji svému vedoucímu diplomové práce Ing. Tomáši Volkovi, Ph.D. za poskytnuté rady, informace a připomínky nezbytné k sepsání této diplomové práce.

OBSAH

1.	Úvod.....	3
2.	TEORETICKÁ ČÁST	4
2.1.	Investiční činnosti	4
2.1.1.	Investice.....	5
2.1.2.	Investice z podnikového hlediska.....	5
2.1.3.	Klasifikace investičních projektů	6
2.1.4.	Členění investic	7
2.1.5.	Investiční plánování a rozhodování.....	8
2.1.6.	Hodnocení efektivnosti investic	9
2.2.	Produktivita a její měření	10
2.2.1.	Produktivita	10
2.2.2.	Produktivita a výrobní faktory.....	11
2.2.3.	Druhy produktivit a její měření	14
2.2.4.	Produktivita práce.....	15
2.2.5.	Produktivita kapitálu	17
2.2.6.	Multifaktorová produktivita	18
2.2.7.	Ekonomický růst.....	19
2.3.	Produkční funkce, zákon klesajících výnosů	20
2.3.1.	Produkční funkce.....	20
2.3.2.	Zákon klesajících výnosů	20
2.4.	Vztah investiční činnosti a produktivity kapitálu.....	21
2.5.	Malé a střední podniky.....	22
2.5.1.	Klasifikace drobných podniků a živností	22
2.5.2.	Zdroje kapitálu v malých a středních podnicích	24
2.5.3.	Výhody malých podniků	24
2.5.4.	Nevýhody a rizika malých a středních podniků	25

2.5.5. Důvody neúspěšnosti malých podniků.....	26
3. Metodika	27
4. PRAKTICKÁ ČÁST	30
4.1. Odvětví potravinářské výroby.....	30
4.2. Struktura podniků.....	32
4.3. Vývoj a struktura investiční činnosti.....	33
4.4. Produktivita kapitálu	40
5. Závěr	51
Summary	54
Literatura.....	54

1. ÚVOD

Tato práce se zabývá vazbou mezi investiční aktivitou a produktivitou kapitálu u malých a středních podniků se zaměřením na vybrané odvětví národního hospodářství, konkrétně na potravinářství. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se zabývá definováním základních pojmů a souvislostí v oblasti investiční aktivity a produktivity. Velkou část investic v národním hospodářství tvoří investice jednotlivců, domácností a podniků. Je nutné se zabývat rozhodováním o investicích, jelikož investice mají dlouhodobou povahu a jsou s nimi spojena různá rizika. Pro rozvoj každého podniku jsou investice velmi důležité. Investiční činnost představuje vynakládání zdrojů za účelem získávání užiteků, které jsou očekávány v delším časovém horizontu.

Produktivita je obecně uznávána jako instrument pro zvyšování národního blahobytu. Tedy nástroj pro hodnocení a řízení podnikových procesů. Tento nástroj sleduje efektivnost využívání výrobních faktorů ve výrobě, které lze pojmut z několika pohledů.

V praktické části je analyzován vztah investic a produktivity kapitálu v souladu s popsanou metodikou. Sledované podniky jsou rozřazeny do velikostních kategorií na mikropodniky, malé, střední a velké podniky.

Závěrem této práce je zhodnocení vazby mezi investiční aktivitou a produktivitou kapitálu u jednotlivých velikostních kategorií podniků.

2. TEORETICKÁ ČÁST

2.1. Investiční činnosti

Velkou část investic v národním hospodářství tvoří investice jednotlivců, domácností, různých firem. Proto je nutné se zabývat rozhodováním o investicích. Záleží pouze na daném subjektu, zda bude investici realizovat, či nikoli. Na rozdíl od operativních (běžných) rozhodování jsou investiční rozhodnutí dlouhodobého charakteru a tedy i jejich důsledky jsou dlouhodobé. Rozhodne-li se daný subjekt špatně, pak také nese důsledky s tím spojené, např. finanční tíseň či úpadek. Dlouhodobý charakter investiční činnosti s sebou nese faktory, na které je důležité brát ohled – faktor času, riziko. (Synek & kolektiv, 2011)

Specifika investiční činnosti

Investiční činnost a její financování podnikem má několik významných specifíků, kterými se liší od běžné provozní činnosti:

- Rozhoduje se v dlouhodobém časovém horizontu, u investic hmotného charakteru zahrnuje jejich přípravu, výstavbu a dobu životnosti. Tento majetek pak ovlivňuje hospodaření ekonomického subjektu několik let – z hlediska výnosnosti, likvidity, tvorby a užití finančních zdrojů.
- S dlouhodobým charakterem je spojené také zvýšení rizika odchylek od původního záměru, které mohou ovlivnit očekávané výdaje, očekávané příjmy a tím i očekávanou výnosnost.
- Jde často o kapitálově náročné operace, které vyžadují velké jednorázové vklady, často přesahující možnosti ekonomického subjektu.
- Investiční činnost je velmi náročná na věcnou a časovou koordinaci účastníků investičního procesu (investor, projektant, dodavatelé, stavební dozor).
- Prostřednictvím investic se uskutečňuje velká část technických a technologických inovací.
- Některé investice mají vážné důsledky na infrastrukturu a ekologii, proto si vynucují různé další investice (čističky vod, ochranu spodních vod, aj.) a komplexní posuzování z mnoha hledisek. Někdy vznikají vysoké náklady na likvidaci (elektrárny, doly). (Valach & kolektiv, 2010)

2.1.1. Investice

Každá ekonomická jednotka musí, v rámci své činnosti, volit mezi výrobou spotřebních a investičních statků. Investiční statky jsou dlouhodobě použitelné statky, které jsou vyrobeny pro další použití ve výrobním procesu. Pokud ekonomická jednotka nahradí část spotřebních statků ve prospěch investičních statků, může zpravidla růst rychleji a může nakonec získat větší množství jak spotřebních, tak i investičních statků. (Valach & kolektiv, 2010)

Investice sice snižují momentální spotřebu, ale současně zvyšují poptávku (nejprve po investičních statcích a následně po spotřebních statcích), tím i výrobu a zaměstnanost a jsou tak zdrojem dlouhodobého ekonomického růstu celé společnosti. (Synek & kolektiv, 2011)

Makroekonomické hledisko

Investice lze definovat z více hledisek. Z makroekonomického hlediska je možné investice charakterizovat jako použití úspor k výrobě kapitálových statků, eventuelně k vývoji technologií a k získání lidského kapitálu. Představují ekonomickou činnost, při níž se subjekt vzdává své současné spotřeby s cílem zvýšit produkce statků v budoucnosti. Tedy obětování dnešní jisté hodnoty za účelem získání budoucí, zpravidla méně jisté, hodnoty. Kvantitativně představují rozdíl mezi hrubým domácím produktem a součtem spotřeby, veřejných výdajů a čistých vývozů. (Valach & kolektiv, 2010)

2.1.2. Investice z podnikového hlediska

Pojetí investic ve financování a účetnictví ekonomických subjektů považuje za investice rozsáhlejší peněžní výdaje, u nichž se očekává přeměna na budoucí peněžní příjmy během delšího časového úseku. Velikost výdajů a délku časového období určují daňové a účetní předpisy, částečně i subjekt sám. Tyto peněžní výdaje lze nazvat kapitálové výdaje. Odlišení od provozních výdajů není v praxi jednoduché. Za kapitálové výdaje se obvykle považují výdaje:

- na obnovu nebo rozšíření hmotného dlouhodobého majetku,
- na výzkumné a vývojové programy,
- na trvalý přírůstek zásob a pohledávek,
- na nákup dlouhodobých cenných papírů,

- na výchovu a zaškolení pracovníků,
- na reklamní kampaň,

spojené s hodnocením leasingu a akvizicí. (Valach & kolektiv, 2010)

2.1.3. Klasifikace investičních projektů

Pro výběr jednotlivých investičních projektů v praxi – např. z hlediska konečné rozhodovací pravomoci, z hlediska použití vybrané metodiky hodnocení investic, apod. je možné investiční projekty členit a klasifikovat. Nejvíce frekventované členění je:

Podle výše kapitálových výdajů – je měřítko o přijetí projektu z hlediska kapitálové náročnosti – nejčastěji je stanoven limit finančních zdrojů. Toto měřítko je pro přijetí a realizaci investic na různých stupních řízení – rozhoduje vedoucí oddělení, zástupce ředitele, investiční ředitel, ředitel, představenstvo či valná hromada.

Podle charakteru zaměření v rámci hodnototvorného procesu – hodnocení podle jejich hlavního přínosu pro podnik, např.:

- Projekty technických a technologických inovací orientované na snížení nákladovosti výroby,
- Projekty rozšiřující výrobní kapacitu za účelem zvýšení tržeb podniku s daným výrobním programem,
- Projekty realizace výrobních inovací (produkce nových výrobků) pro zvýšení tržeb podniku,
- Projekty diverzifikující výrobního programu s cílem snížení podnikatelského rizika,
- Projekty zaměřené na zlepšení pracovních, sociálních, zdravotních a bezpečnostních podmínek podnikání.

Podle stupně závislosti:

- Projekty vzájemně se vylučující – realizace jednoho projektu vylučuje realizaci jiného projektu, např. nákup stroje na ruční pohon a nákup stroje řízeného počítačem,
- Projekty vzájemně se nevylučující – má-li podnik dostatek finančních zdrojů a projekty jsou efektivní, je možná realizace, např. nákup stroje a nákup počítače,

- Projekty podmíněné (vázané) – přijetí jednoho projektu je podmíněné na přijetí druhého projektu. Uvažuje – li podnik s podmíněnými projekty, je dobré tyto projekty chápat jako celek, zejména z pohledu hodnocení efektivnosti investování.
- Projekty nepodmíněné (nevázané) – realizace jednoho projektu není ovlivněna jiným projektem.

Podle vztahu k objemu původního majetku podniku lze rozlišit projekty:

- Obnovovací – představují náhradu opotřebovaného fixního majetku novým majetkem, který zajišťuje stejný rozsah produkce. Tyto projekty jsou bezrizikové a mají přesnou kvantifikaci kapitálové náročnosti.,
- Rozvojové – zvětšují podnikový fixní kapitál a umožňují rozšíření stávající rozsah produkce. Projekty tohoto charakteru se zpravidla vyznačují vyšší mírou rizika, a to zejména z pohledu kvantifikace potřeby kapitálových výdajů.

Podle typu peněžních toků z investice (cash flow projekty) dělíme na:

- Projekty s konvenčním peněžním tokem – projekty, kdy za kapitálovým výdajem následuje jednosměrný tok peněžních příjmů.
- Projekty s nekonvenčním peněžním tokem, ve kterých dochází ke dvěma nebo více změnám charakteru peněžního toku. Jsou to například projekty, které po ukončení životnosti vyžadují vynaložit kapitálový výdaj na rekultivaci krajiny (výstavba dolů na těžbu uhlí, ekologické investice v průběhu životnosti projektu apod.). (Polách, Drábek, & Merková, 2012)

2.1.4. Členění investic

Z makroekonomického hlediska se rozlišují **hrubé a čisté investice**. Hrubé investice představují přírůstek nových investičních statků za dané období, tj. budov, strojů, výrobního a jiného zařízení, hmotných zásob. Očistíme-li hrubé investice o znehodnocení kapitálu (zejména odpisy), lze získat čisté investice. Ty většinou tvoří výrazně méně než polovinu hrubých investic. (Synek & kolektiv, 2011) Platí vzájemné vazby: hrubé investice jsou vyšší než znehodnocení kapitálu a znehodnocení kapitálu je vyšší než čisté investice.

V teoretických publikacích se lze setkat i s **obnovovacími investicemi**, které představují část hrubých investic, která připadá na obnovu opotřebovaných investičních statků. Teoreticky by se měly vyrovnat odpisům (kapitálové spotřebě). (Valach & kolektiv, 2010)

Z podnikového hlediska rozlišujeme tři základní druhy investic:

- Finanční investice – poskytnutí peněz za účelem získání úroků, dividend nebo zisku, nákup cenných papírů, obligací, akcií, uložení peněz v bance.
- Kapitálové investice (věcné, hmotné, fyzické) – vytvářejí nebo také zvyšují výrobní kapacitu.
- Nehmotné investice – nákup know-how, výdaje na výzkum, vzdělání, sociální vývoj apod. (Karvan, 2002)

2.1.5. Investiční plánování a rozhodování

Investičnímu plánování je potřeba v teorii i praxi věnovat patřičnou pozornost, jelikož jde většinou o významný objem investovaného kapitálu, dlouhodobou vázanost kapitálu a má podstatný vliv na jiné oblasti podniku. Pokud není při plánování investic přihlédnuto k následkům, které může mít investice v budoucnu na výrobu, odbytu a financování, potom je velmi vysoké riziko špatné investice. Tedy taková investice, u které je skutečná návratnost kapitálu výrazně nižší než původní očekávání, pro investora by bylo tedy výhodnější neinvestovat. (Wöhe & Kislingerová, 2007)

Investiční plánování zahrnuje několik bodů. Podnik si stanoví finanční cíl, kterým je ve většině případů maximalizace zisku. Při investičním plánování je nutné přihlédnout k okolí podniku a také podniku samotnému. Pro podnik, který je založen na vysokém likvidačním přebytku, ale v jehož tradičním odvětví není žádná naděje na úspěch, se investiční činnost jeví úplně jinak než u malého podniku, který si umí inovativními investicemi nalézt zajímavé mezery na trhu. (Wöhe & Kislingerová, 2007)

Dalším bodem plánování je problém financování investic. Pokud začínající podnikatel chce realizovat věcnou investici, ale nemá finanční prostředky. A vysoce likvidní podnik má prostředky, ale nemá investice, které by slibovali dosažení úspěchu. Mohou mezi sebou provést finanční investici – začínající podnik tak získá prostředky na svou investici a vysoce likvidní podnik uskuteční investici.

Podnik hledá alternativy – jiné varianty investic. Následuje vyhodnocování – která varianta je nejvýhodnější pro konkrétní podnik s ohledem na jeho cíle. Plánování je vždy spojeno s náklady. Počet investičních variant zvažovaných během procesu plánování má rozhodující vliv na výši nákladů na plánování. Plánování se v praxi omezuje na hledání alternativ a jeho oceňování.

Rozhodnutím o nejvýhodnější variantě končí proces plánování v užším smyslu. (Wöhe & Kislíngrová, 2007)

Rozhodování o investicích

Na dynamiku investic v ekonomice působí čtyři faktory:

- a) Očekávané příjmy z investic vyplývající z celkové ekonomické aktivity, z celkové dynamiky HDP,
- b) Úroková míra za vypůjčený peněžní kapitál,
- c) Výše a systém zdanění podniků a jednotlivců,
- d) Investiční očekávání potenciálních investorů. (Valach & kolektiv, 2010)

2.1.6. Hodnocení efektivnosti investic

Celková efektivnost investičních projektů je třeba posuzovat podle toho, jak přispívají k hlavnímu cíli podnikání subjektu – tj. maximalizaci její tržní hodnoty pro vlastníky. Příspěvek investičního projektu k hlavnímu cíli vyjadřují nejsouhrnněji finanční kritéria hodnocení efektivnosti investic. Mezi finanční kritéria se řadí především požadavky trhu, týkající se rozsahu a cen požadovaných výrobků, požadavky technické a technologické inovace výroby s různými následky na kapitálové a provozní výdaje, různá ekologická, bezpečnostní a jiné omezení a kapitálové zdroje, kterými podnik může disponovat včetně nákladů na získání kapitálu. (Valach & kolektiv, 2010)

Pro posuzování efektivnosti investičních projektů a jejich výběr existuje v teorii a praxi finančního managementu několik metod. Hlavním rozdílem je, zda příslušné metody přihlížejí či nepřihlížejí k faktoru času. Podle toho můžeme rozdělit metody hodnocení efektivnosti investic na:

- a) **Statické metody**, které lze použít jen tehdy, když faktor času nemá podstatný vliv rozhodování o investicích. Např. když jde o investování pomocí jednorázové koupě fixního majetku (budovy, stroje) a krátkou

životnost pořízené investice (jeden až dva roky). V hospodářské praxi jsou tyto metody velice oblíbené a používané pro svou jednoduchost.

- b) **Dynamické metody** by měli být používané tam, kde se předpokládá delší doba pořízení dlouhodobého majetku a delší doba jeho životnosti. Respektování času v propočtech efektivnosti investičních projektů podstatně ovlivňuje úvahy o výběru vhodné varianty projektu. Promítá se jak do vymezení peněžních příjmů z projektu, tak i do vymezení kapitálových výdajů. Pokud není do hodnocení zahrnut faktor času, dochází většinou k zásadnímu zkreslení pohledu na efektivnost jednotlivých projektů, a tím i k nesprávnému rozhodování.

Nejčastěji se v teorii i praxi lze setkat těmito metodami hodnocení efektivnosti investic:

- Nákladové metody – průměrné roční náklady, diskontované náklady,
- Čistá současná hodnota,
- Vnitřní výnosové procento,
- Průměrná výnosnost,
- Doba návratnosti. (Valach & kolektiv, 2010)

2.2. Produktivita a její měření

Role produktivity ve zvyšování národního blahobytu je nyní všeobecně uznávaná. V každé zemi, rozvinuté, rozvíjející se tržní ekonomiky nebo centrálně plánované ekonomiky, je hlavním zdrojem hospodářského růstu zvyšování produktivity. Na druhou stranu oslabování hospodářského růstu, stagnace či úpadek znamená zpomalení růstu produktivity. (Prokopenko, 1987)

Termín produktivita se používá v posledních deseti letech. Občas se zaměňuje s termínem efektivita, to ale nejsou přesně totožné věci. Podnik může být technicky efektivní, ale stále může být schopen zvyšovat svou produktivitu využíváním úspor z rozsahu. (Coelli, 2005)

2.2.1. Produktivita

Pro mnoho lidí, může efektivní využívání zdrojů znamenat jednoduše rozvoj technologií a organizace, ale je důležité hlavně pro celkové zlepšení produktivity s cílem přispět k lidskému rozvoji v nejširším slova smyslu. Produktivita je místo, kde se

sbíhají lidské schopnosti a zájmy, technologie, management, a sociální a podnikatelské prostředí. (Prokopenko, 1987)

Produktivita je úzce spjata s konkurenceschopností, která vypovídá o efektivnosti podniku na trhu ve srovnání s ostatními podniky s podobným předmětem podnikání. K dosažení podnikového cíle na trhu musí být podnik konkurenceschopný, musí soutěžit v mnoha oborech – cena, kvalita výrobků či služeb, odlišnost nabízených výrobků, pružnost reagování a rozhodování a hlavně rychlost jednotlivých činností. (Karvan, 2002) Dle teorie komparativní výhody¹ země nejsou ve své podstatě nekonkurenceschopné. Stávají se nekonkurenceschopné tehdy, pokud se jejich ceny vychýlí od cen obchodních partnerů. Nejjistější cesta k vysoké produktivitě a následně k vysoké životní úrovni spočívá ve vystavení domácích podniků plnohodnotné soutěži se zahraničními firmami, které přijaly a používají nejmodernější technologie. (Samuelson & Nordhaus, 2013)

Dalším důležitým bodem, který je spojen s produktivitou, je kvalita výrobků, tedy způsobilost výrobků k účelům, pro které byly vytvořeny. Pokud výrobky splňují požadavky a očekávání spotřebitelů, pak se dá říci, že jsou výrobky kvalitní. Výrobce se musí zaměřovat jak na produktivitu, tak na kvalitu. Nízká kvalita snižuje konkurenceschopnost a ceny výrobků. Vysoká produktivita snižuje náklady spojené s výrobou a umožňuje snížit ceny výrobků, a tím rozšířit okruh zákazníků. Další možností výrobce je použít ušetřené prostředky na zvýšení zisku z každého výrobku, zvýšení platů, mezd a dividend, a tím získat nové investory. (Synek & kolektiv, 2011)

2.2.2. Produktivita a výrobní faktory

K výrobě statků je zapotřebí výrobních faktorů. Z národohospodářského pohledu existují tři obecné výrobní faktory: půda (někdy je použit pojem přírodní zdroje, který zahrnuje mimo půdy např. jezera, řeky, ložiska nerostných surovin), kapitál a práce. Tyto výrobní faktory lze dále rozčleněny na specifické výrobní faktory, tedy konkrétní pozemky, kapitálové statky a pracovní profese, které jsou specializované pro výrobu konkrétních statků. Výrobce si najímá výrobní faktory, nájemní ceny jsou tedy náklady výrobců. I když výrobce dané výrobní faktory vlastní, tak je najímá – vytváří tzv. implicitní nájemní ceny. (Holman, 1999)

¹ Teorie komparativní výhody říká, že každá země vydělá, pokud se zaměří na výrobu a vývoz těch statků, které dokáže vyrobit s relativně nižšími náklady. Země pak také vydělá, bude-li dovážet statky, které by vyrobila za relativně vyšší náklady.

Dále existuje podnikohospodářský pohled, ve kterém se práce rozčlenila na řídicí práci (management – bez tohot výrobního faktoru nemohou být ostatní výrobní faktory účelně a hospodárně využívány, jeho úkolem je zajistit optimální kombinaci ostatních výrobních faktorů) a výkonnou práci (lidská energie a duševní schopnosti vynakládané pracovní silou při výrobním procesu). Kapitál je z tohoto pohledu nahrazen hmotným investičním majetkem a materiálem. Hmotný investiční majetek zahrnuje budovy, stroje a výrobní zařízení, nástroje, dopravních prostředky výpočetní techniku aj. U těchto faktorů rozlišujeme technickou životnost a ekonomickou životnost. Technická životnost představuje jejich způsobilost plnit technický (výrobní) účel. Ekonomická životnost je prezentována jejich schopností zajistit potřebnou hospodárnost, tj. vyprodukovat výrobky s takovými náklady, které jsou konkurenceschopné. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

Tabulka 1: Rozdílné pohledy na výrobní faktory

Národohospodářský pohled	Podnikohospodářský pohled
Práce	Řídící práce
	Výkonná práce
Půda	Půda (pozemky)
Kapitál	Hmotný investiční majetek (budovy, stroje a výrobní zařízení, nástroje, dopravní prostředky, výpočetní technika aj.)
	Materiál (pracovní předměty)

Zdroj: (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000), vlastní zpracování

Práce je vědomá a účelná lidská činnost. Nositelem práce je člověk se svými konkrétními fyzickými a duševními schopnostmi a talentem. Je třeba zdůraznit, že pojem práce není shodný s pojmem pracovní síla, tj. s člověkem, který vykonává práci. Práce vyjadřuje fungování (spotřebu) pracovní síly. Práce je nejhojněji využívaný výrobní zdroj. Množství práce, které je v ekonomice k dispozici je dáno počtem osob schopných a ochotných pracovat, délkou pracovní doby a intenzitou práce. Kvalitu a množství disponibilního výrobního faktoru práce je možné zvyšovat růstem kvalifikace

a prostřednictvím lepšího vybavení práce technologií. Významný vliv má také motivace ke kvalitní práci a vůbec celková etika práce v dané zemi. (Vlček & kolektiv, 2003)

Půda resp. přírodní zdroje představuje zemědělskou půdu, pozemky, na kterých jsou továrny, domy, silnice, ale také všechny přírodní zdroje, ať již jde o energetické zdroje, neenergetické suroviny, lesy či vodní toky, které jsou využívány k výrobě. Do přírodních zdrojů lze zařadit i vzduch. (Jurečka & kolektiv, 2010)

Kapitál je výrobní faktor, který má několik významových rovin. Všechny definice kapitálu jsou vždy vázány na souvislost s jejím analyzováním a popisováním. Nejčastějším významem jsou statky, které byly vyrobeny za účelem výroby jiných statků (spotřební či výrobní). Další definicí kapitálu je hodnota, která přináší vlastníkovvi výnos v podobě zisku nebo úroku. Tato definice tedy upozorňuje na cíl podnikání. Za předpokladu, který vede ke splnění zmíněného cíle, lze kapitál definovat jako akumulované úspory, tj. úspory přeměněné v investice. (Vlček & kolektiv, 2003)

V národním hospodářství má kapitál dvě formy, jejichž pohyb je autonomní, a zároveň je možné, aby jedna forma ovlivňovala druhou. Existuje tedy v určitém celku a nelze jednu upřednostňovat na úkor druhé. Lze rozlišit fyzický (reálný) a finanční (fiktivní) kapitál. Reálně existující kapitál (kapitálové statky) je výstupem ekonomiky, který se stává jejím vstupem. Tato forma obsahuje dlouhodobé kapitálové statky (stroje, zařízení, budovy – kapitál používaný déle než jeden výrobní cyklus) a část oběžného kapitálu (výrobní zásoby, nedokončená výroba – spotřebuje se jednorázově). Finanční kapitál představuje peněžní majetek držený v určité formě (akcie, obligace), která přináší peněžní výnos (dividendy, úroky). Fakticky či potenciálně tato forma zakládá dispoziční moc nad věcným kapitálem, neprezentuje tedy výrobní faktor ve vlastním slova smyslu. Toto dvojí pojetí pojmu kapitál je jedním z důvodů nejednotného chápání této kategorie. V prvním formě je chápán kapitál jako výrobní prostředek (stroj, budova), který je užíván k výrobě, ve druhém jsou to peníze. V prvním případě se na kapitál nahlíží z pojetí použití, v druhém z pojetí původu. (Vlček & kolektiv, 2003)

Z dalšího pohledu kapitál nabývá různých forem a lze je rozčlenit do několika skupin:

- Fixní kapitál – kapitálové statky dlouhodobého použití (budovy, stroje, dopravní prostředky,
- Zásoby – zboží na skladě, zásoby materiálu,

- Technologie – výrobní postupy, které vyžadují investici do výzkumu a vývoje,
- Lidský kapitál – nahromaděné znalosti lidí, získané zejména studiem. (Holman, Základy ekonomie, 2000). Vzdělání, které je v této souvislosti považováno za investici, která slibuje výnos v podobě budoucího vyššího platu. Člověk vykonávající práci vysoké kvalifikace nabízí dva výrobní faktory - práce a lidský kapitál. Jeho mzda obsahuje proto dvě složky – odměnu za práci samotnou a výnos z lidského kapitálu. Mzdové rozdíly mezi málo kvalifikovanými a více kvalifikovanými profesemi jsou tedy výnosy z lidského kapitálu. (Holman, 1999)

2.2.3. Druhy produktivit a její měření

S ohledem na rozsah uvažovaných vstupů lze rozlišit **produktivitu parciální** (produktivitu určitého výrobního faktoru) a **produktivitu celkovou** (souhrnná). Ta je pro podnik rozhodující, ale pro řízení podniku i jednotlivých vnitropodnikových útvarů má významnou úlohu také sledování a řízení produktivity parciální. (Synek & kolektiv, 2011)

Produktivita je míra efektivnosti, se kterou podnik využívá své zdroje při výrobě výrobků a služeb. Obvykle je produktivita vyjádřena nějakým poměrovým ukazatelem, kdy poměruje výstup daného ukazatele vzhledem k jeho vstupu.

$$Produktivita = \frac{\text{výstup}}{\text{vstup}}$$

Ukazatelé produktivity se vypočítávají pro jednotlivé výrobní operace, pracoviště, podniky nebo i celý stát. (Karvan, 2002)

Produktivitu lze měřit mnoha způsoby. V tabulce č. 1 je přehled hlavních měr produktivity, kde ukazatelé výstupu jsou produkce a přidaná hodnota a ukazatelé vstupu jsou práce, kapitál a jejich kombinace.

Tabulka 2: Přehled hlavních měř produktivity

Ukazatel výstupu	Ukazatel vstupu			
	Práce	Kapitál	Kapitál a práce	Kapitál, práce, mezispotřeba (energie, materiál, služby)
Produkce	Produktivita práce (založená na produkci)	Produktivita kapitálu (založená na produkci)	Multifaktorová produktivita (založená na produkci)	KLEMS multifaktorová produktivita
Přidaná hodnota	Produktivita práce (založená na přidané hodnotě)	Produktivita kapitálu (založená na přidané hodnotě)	Multifaktorová produktivita (založená na přidané hodnotě)	-
	Jednofaktorové míry produktivity		Multifaktorové míry produktivity	

Zdroj: (OECD, 2001)

2.2.4. Produktivita práce

Produktivita práce je parciální ukazatel, který prezentuje míru využití pracovní síly. Je-li analyzován trend jejího vývoje, lze předpovědět budoucí poptávku po práci. Ukazatel produktivity práce lze obecně vypočítat jako podíl výstupu ke vstupu, tj. k práci vynaložené na tento výstup. (Kleibl, Dvořáková, & Šubrt, 2001)

Mezi faktory, které ovlivňují produktivitu práce, patří - lidský kapitál, množství a kvalita fyzického kapitálu, množství přírodních zdrojů, úroveň technologie, efektivnost manažerů a podnikatelů, společenské a právní prostředí, (Frank & Bernarke, 2005) metody organizace práce zaměstnanců, jejich mobilita, ochota pracovníků pracovat. Zaměstnanci ochotní tvrdě a intenzivně pracovat mají vyšší produktivitu práce než neochotní zaměstnanci.

Na produktivitu práce má také vliv stupeň využití výrobní kapacity, ekonomická vzácnost, technologické, organizační a efektivnostní změny uvnitř nebo mezi podniky. Hodnotu produktivity práce na podnikové úrovni je vždy nutné srovnat s odvětvovým

průměrem, protože hodnota, která je uspokojivá pro jeden sektor nemusí být obstojná pro jiný sektor. Růst produktivity práce záleží na poměru změn všech vstupů a změn práce (Novotná & Volek, 2008)

Produktivita práce založená na produkci

Při hodnocení vnitropodnikových útvarů lze použít produktivitu práce založenou na produkci (hrubém výstupu). Tento ukazatel je jednoduše čitelný a zjištělný, ale má i nedostatky. Jedním z nedostatků je, že neodráží vliv ostatních faktorů, které ovlivňují produkci – technologické změny atd. Další nevýhodou je, že produktivita práce nepřihlíží k využívání outsourcingu². V takovém případě lze zaznamenat, že produktivita práce v podniku roste, ale reálně klesá, protože zaměstnanci jsou nahrazeni externí firmou, což se do výpočtu nezahrnuje. (Novotná & Volek, 2008)

$$\text{Výpočet} = \frac{\text{index produkce}}{\text{index spotřeby práce}}$$

Hodnotu produkce představují výnosy za produkci (tržby). (Synek & kolektiv, 2011)

Ukazatel produktivity práce musí být interpretován v daném kontextu. Samotná produktivita práce odráží pouze z části produktivitu pracovníků, pokud jde o pracovní kapacitu či intenzitu jejich práce. (Novotná & Volek, 2008) V ideálním případě ve vztahu k ostatním ukazatelům, které určují využití materiálů, energie, výrobní kapacity, kapitálu, aj., nebo dokonce ve vztahu k celkovému ukazateli produktivity. (Kleibl, Dvořáková, & Šubrt, 2001)

Produktivita práce založená na přidané hodnotě

Ukazatel zachycuje, jak je výrobní faktor práce využíván k produkci přidané hodnoty. Oproti produktivitě práce založené na produkci, zde tolik nezáleží na porovnání s ostatními výrobními faktory. Při outsourcingu (nahrazení lidské práce jiným výrobním vstupem) klesá přidaná hodnota, a také klesá spotřeba. To zapříčiní růst produktivity práce, ale i pokles. Ukazatel tedy vede k méně důkladnému zohlednění vztahu k ostatním výrobním vstupům. (OECD, 2001) U tohoto ukazatele lze použít vzorec:

² Outsourcing je zajišťování části provozu organizace jinou, externí organizací.

$$\text{Výpočet} = \frac{\text{index přidané hodnoty}}{\text{index spotřeby práce}}$$

Přidaná hodnota je součet mezd, sociálních dávek a operačního přebytku, tvořeného odpisy a ziskem (před zaplacením úroků, daní apod.) či ztrátou. Přidanou hodnotu získáme, pokud od hodnoty produkce odečteme mezispotřebu. (Tallová, 2008) Mezispotřebu tvoří náklady za veškeré nakupované suroviny, materiál a služby do podniku. (Synek & kolektiv, 2011)

Za ukazatele ve jmenovateli (index spotřeby práce) lze dosadit počet pracovníků, ale obvykle bývá nutné zpřesnění podrobnějšími údaji jako počet odpracovaných hodin. Též dochází k modifikaci - zúžení vymezení pracovního vstupu na vybrané profese, např. rozlišení pracovníků ve výrobě a ostatní. (Synek & kolektiv, 2011) Použitím odpracovaných hodin získáme přesnější ukazatel zejména pro situaci, kde je podstatný objem přesčasové práce nebo je velký počet pracovníků zaměstnán na zkrácený pracovní úvazek (na dobu určitou nebo na základě dohod). (Kleibl, Dvořáková, & Šubrt, 2001)

2.2.5. Produktivita kapitálu

Produktivita kapitálu úzce souvisí s produktivitou práce. Produktivita práce neovlivňuje jen kvalifikaci a úsilí pracovníků, ale také nástroje, se kterými pracují. Fyzický kapitál je velmi důležitý a nepostradatelný faktor pro výrobu, zejména továrny a stroje. Příkladem může být chirurg, který bez potřebného technického vybavení neprovede operaci srdce, počítačový expert bez počítače má také malou cenu. S více a kvalitnějším kapitálem může dělník pracovat efektivněji. (Frank & Bernarke, 2005)

Ukazatel produktivity kapitálu prezentuje, jak efektivně je kapitál využíván k produkci přidané hodnoty. Produktivita kapitálu shrnuje vliv práce, ostatních vstupů, technologických změn, ekonomickou vzácnost, změny ve využití kapacity a dalších faktorů. Produktivita kapitálu vyplývá z fyzické zásoby kapitálu (Yasser & Joutz, 2005). Množství kapitálu, které je reálně využito obvykle odpovídá nákladům kapitálu a službám, které kapitál nabízí, tedy i jeho produktivitě (Norsworthy & Jang, 1992).

Produktivita kapitálu je významná pro určení míry návratnosti kapitálu. Při měření produktivity kapitálu je teoreticky měřen dopad investovaných peněz na produkci podniku. Při zvyšující se produktivitě kapitálu zapříčiněné zvyšujícím se množstvím kapitálových statků roste velikost poskytovaných služeb kapitálem a tím by se

měl zvyšovat ekonomický růst. Pokud se zvyšují kapitálové statky a výše ekonomického růstu se nemění, pak kapitálová produktivita klesá. Tento ukazatel je jednoduše čitelný, ale není z něho zřejmý vliv ostatních faktorů. (Novotná & Volek, 2008)

Produktivita kapitálu založená na produkci

$$\text{Výpočet} = \frac{\text{index produkce}}{\text{index množství kapitálu}}$$

Produktivita kapitálu založená na přidané hodnotě

$$\text{Výpočet} = \frac{\text{index přidané hodnoty}}{\text{index množství kapitálu}}$$

2.2.6. Multifaktorová produktivita

Multifaktorová produktivita představuje efektivní kombinaci vstupů využitou k tvorbě hrubého výstupu. V praxi se zajímá o změny v efektivitě, ekonomickou vzácnost, změny ve využití kapacity a chyby v měření. (OECD, 2001)

Produktivita souhrnu faktorů (TFP, Total Factor Productivity) představuje celkovou výslednou účinnost všech zdrojů. Bere v úvahu spotřebu všech vstupů (práce, kapitál, energie, suroviny a materiál) (Synek & kolektiv, 2011). Z hlediska řízení hodnoty lze správně vymezenou produktivitu souhrnu faktorů přijmout jako vhodné měřítko výkonnosti podniku. (Kislingerová & Neumaierová, 2000)

Srovnáním obsahové náplně pojmu Multifaktorová produktivita a produktivita souhrnu faktorů je zřejmé, že lze tyto ukazatele vzájemně zaměňovat z důvodu jejich podobnosti. (Coelli, 2005)

Multifaktorová produktivita založená na přidané hodnotě

Multifaktorová produktivita prezentuje, jak efektivně je kombinace práce a kapitálu využívána k produkci přidané hodnoty. Celková produktivita práce a kapitálu je nevhodná pro měření technologického přínosu. Ukazuje přínos jednotky primárního vstupu k celé ekonomice. Multifaktorovou produktivitu lze nazvat jako indikátor kapacity průmyslu. V praxi odráží i složený vliv změny ve využití kapacity, technologických změn, ekonomické vzácnosti a dalších faktorů. Tento ukazatel analyzuje, které odvětví má největší přínos na celkové produktivitě, životní úrovni a strukturálních změnách.

$$Výpočet = \frac{\textit{index přidané hodnoty}}{\textit{index spotřeby práce a kapitálu}}$$

Ukazatel tedy umožňuje agregaci napříč jednotlivými druhy průmyslu a současně individuální porovnání úrovně multifaktorové produktivity. (Novotná & Volek, 2008)

KLEMS multifaktorová produktivita

Multifaktorová produktivita KLEMS zobrazuje technologickou změnu. Dále zachycuje ekonomickou vzácnost, změny ve využití kapacity a další faktory. Rozhodující je podíl kapitálu a ostatních výrobních faktorů na celkové produktivitě.

$$Výpočet = \frac{\textit{index produktu}}{\textit{index množství všech vstupů}}$$

Tento ukazatel analyzuje úroveň jednotlivých odvětví průmyslu a posuzuje sektorové technologické změny. Ukazatel je obtížně srovnatelný mezi jednotlivými sektory národního hospodářství. (Novotná & Volek, 2008)

Technologie a produktivita

Nové technologie zvyšují produktivitu i v jiných odvětvích než jen v těch, kde se využívají. Například továrny mohou díky internetu nakupovat suroviny tam, kde jsou levnější, tak vyrábět optimální množství zboží a prodávat své produkty kdekoli na světě. K růstu produktivity vedl technický pokrok v mnoha oblastech, hlavně v telekomunikacích, medicíně, a počítačové technice. Mnoho ekonomů se shodne na tom, že nové technologie jsou nejdůležitějším zdrojem zvýšení produktivity a tím i ekonomického růstu. (Frank & Bernarke, 2005)

2.2.7. Ekonomický růst

Ekonomickým růstem se rozumí vzestup hospodářského potenciálu země spojené s kvantitativním zvyšováním reálného HDP (Vlček & kolektiv, 2003).

Hlavními zdroji ekonomického růstu jsou:

- Technologické změny představované novými a lepšími metodami ve výrobě,
- Vzrůst množství disponibilního kapitálu,
- Vzrůst počtu pracovníků a jejich kvalifikační úrovně. (Jurečka & kolektiv, 2010)

2.3. Produkční funkce, zákon klesajících výnosů

2.3.1. Produkční funkce

Produkční funkce jsou teoretickým odrazem rozhodování firem o použití nejefektivnější technologie. Produkční funkce vyjadřuje vztah mezi kombinací použitých výrobních faktorů a maximálně dosažitelným produktem, který lze při dané kombinaci vyprodukovat. Lze ale produkční funkci definovat jednodušeji, a to jako vztah mezi použitými inputy a outputem při dané úrovni technologie. Tato funkce předpokládá, že v ní jsou uvažované výrobní faktory využity co nejefektivněji. (Jurečka & kolektiv, 2010)

Podnik ve skutečnosti může vyrábět méně efektivně, než produkční funkce předpokládá, ale nemůže vyrábět efektivněji, alespoň ne v krátkém období. Efektivnější varianta produkce při daných zdrojích a technologii neexistuje. Pokud se zdroje nebo technologie zlepší, pak může dojít ke zvýšení produktivity. Pro tuto situaci pak vznikne nová produkční funkce. (Jurečka & kolektiv, 2010)

Produkční funkce je vyjadřována v naturální podobě, matematické a grafické. Naturální (tabulková) produkční funkce je vyjadřována v podobě tabulky v naturálních jednotkách, která obsahuje kombinace výrobních faktorů a jejich množství a objemy produkce dosažitelné při těchto kombinacích vstupů. Matematická podoba představuje matematický popis závislosti mezi kombinacemi inputů a outputů. Obecná multifaktorová funkce, kterou je možno dále upravovat má tvar:

$$Q = f(F_1, F_2, \dots, F_n)$$

Kde Q je objem produkce a F_1 až F_n jsou výrobní faktory.

Nejčastěji se používá dvoufaktorová funkce v podobě:

$$Q = f(L, K)$$

Kde L je práce a K je kapitál. (Jurečka & kolektiv, 2010)

2.3.2. Zákon klesajících výnosů

Rozsáhlé investice v rámci omezených období jsou doprovázeny poklesem výnosů a snížením míry návratnosti investic (kapitálu). V delším období v důsledku

vlivu technologických a podobných inovací se princip klesajících výnosů neprosazuje. (Havel & kol., 1991)

Jestliže je do výrobního procesu přidáváno stále stejné množství variabilního vstupu a ostatní vstupy jsou neměnné, přírůstky celkového produktu budou růst a od určitého bodu budou klesat. Dodatečná jednotka variabilního vstupu tedy způsobí podstatně menší zvětšení dodatečného výstupu. Od tohoto bodu roste výstup pomaleji než variabilní vstup, což znamená, že se prosazují klesající výnosy z variabilního vstupu. (Soukupová & kol., 1999)

Tato teorie platí pro akumulaci kapitálu. Čím lépe jsou zaměstnanci vybaveni kapitálem, tím méně přispěje další jednotka kapitálu k produktivitě. Díky klesajícím výnosům má růst míry úspor jen dočasný účinek na tempo růstu, produktivity a důchodu, které se sníží při odpovídající vyšší vybavenosti ekonomiky kapitálem. Klesající výnosy umožňují dosahovat v chudých zemích vysokých temp růstu. Zůstávají-li ostatní veličiny neměnné, využívají tyto země efektu dohánění. (Mankiw, 2009)

2.4. Vztah investiční činnosti a produktivity kapitálu

Kapitálové statky vložené do výroby mohou být náhradou za vyřazené kapitálové statky (obnovovací investice, reinvestice), nebo jejich využitím může být výroba rozšířena (rozšiřovací, netto investice). Celkové investice tak tvoří souhrn těchto dvou částí. (Vlček & kolektiv, 2003)

Význam pořízení nových kapitálových statků, zejména dlouhodobých ale nemusí nutně znamenat zvýšení rozsahu výroby či zlepšení kvality výroby. Novými kapitálovými statky lze zlepšit ekologii výroby či hygienu a bezpečnost práce.

Plánování nákladných investic je většinou součástí významného strategického rozhodování v podniku, neboť je často spojeno s nejistotami a riziky. Je nutné zvažovat kritéria výnosnosti a návratnosti vložených prostředků. (Vlček & kolektiv, 2003)

Výnosnost investic lze popsat ukazatelem:

$$\frac{\textit{zisk}}{\textit{náklady na investici}}$$

Ukazatel návratnosti představuje dobu, která uplyne od zaplacení (navrácení) peněžních prostředků vynaložených na pořízení investice. Tento ukazatel lze popsat:

celkové náklady na investici
roční výnos z investice

U pořízení dlouhodobých kapitálových statků lze použít vlastní zdroje (zisk, odpisy) nebo cizí zdroje (dlouhodobé bankovní úvěry, emise, dluhopisy). Nákladné investice lze financovat smíšeně – vlastními i cizími zdroji. (Vlček & kolektiv, 2003)

2.5. Malé a střední podniky

Ve struktuře všech firem tvoří malé a střední podniky drtivou většinu. V Evropě operuje 19 milionů malých a středních firem, které představují 99,8 % všech firem v EU a zaměstnávají více než 74 milionů lidí. V České republice představují malé a střední podniky také 99,8 % všech firem. Tyto údaje vypovídají o významnosti, jakou mají malé a střední podniky v každé společnosti. Do společnosti vnášejí společenské přínosy - garance svobody a stabilizace společnosti, reprezentují místní kapitál, ale také ekonomické přínosy – působí proti posilování monopolních tendencí, představují flexibilitu, pohotové přizpůsobování se měnícím se skutečnostem. (Veber, Srpová, & kolektiv, 2012)

Malé a střední podniky působí ve všech sektorech a odvětvích národního hospodářství. Živnostenské podnikání se ve velké míře zaměřuje na řemeslnou výrobu. Významnou oblastí drobného podnikání je také průmysl, kde malé podniky působí jako subdodavatelé velkých podniků. Zajišťují jim např. stravování zaměstnanců, zpracování dat, reklamu, vývoj softwaru apod. Velké množství malých a středních podniků působí ve stavebnictví, obchodě a zpracovatelském průmyslu. V poslední době je však v ČR u obchodních podniků viditelná tendence vytlačování malých obchodníků velkými nadnárodními společnostmi, které budují supermarkety a hypermarkety na okrajích velkých měst. Nejvíce malých a středních podniků vzniká v oblasti služeb - dopravy, pohostinství, půjčoven, atd. Některé menší podniky působí i v zahraničním obchodě – podniky zabývající se mezinárodní přepravou, zasílatelstvím apod. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

2.5.1. Klasifikace drobných podniků a živností

Je poměrně těžké určit hranici, do jaké velikosti je podnik ještě malý. Za drobné podnikání lze považovat zcela určitě obchod, restauraci, opravářenskou dílnu provozovanou jedním podnikatelem nebo ve spolupráci s rodinnými příslušníky. Mezi

velké podniky lze řadit korporace jako Schell, General Motors, Volkswagen apod. Podniky nacházející se svojí velikostí mezi malými a velkými podniky jsou problematické zařadit. Proto existuje mnoho klasifikací podniků. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

Jednou z klasifikací je klasifikace prof. Hruschky (SRN), který rozlišuje skupiny drobného podnikání:

- Živnostenské podnikání, které zahrnuje obchod a cestovní ruch, služby. Další částí jsou řemesla působící jen na místním trhu s nevelkým počtem trvalých zákazníků, bez výrazné kapitálové expanze.
- Malé průmyslové podniky vyznačující se značnou kapitálovou expanzí, větším počtem zaměstnanců a působností na národním trhu.
- Služby a výkony – v této skupině jsou především velkoobchodní podniky, dopravní podniky, samoobslužné distribuční jednotky (McDonald), velké restaurace a hotely (Hilton) apod.

Další klasifikace je podle **Svazu průmyslu České republiky** a dělí podniky na:

- Malý podnik, který má méně než 100 zaměstnanců a jehož roční obrat je maximálně 30 mil. Kč.,
- Střední podniky, který má méně než 500 zaměstnanců a jehož roční obrat je maximálně 100 mil. Kč.

Sociální zabezpečení ČR považuje za malý podnik organizaci, která má do 25 zaměstnanců. Tyto podniky nemusí provádět propočty nemocenských dávek, jelikož to za ně udělá příslušná správa sociálního zabezpečení. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

Podle nařízení komise EU má rozdělení podniků čtyři kritéria: počet zaměstnanců, roční obrat, bilanční suma roční rozvahy a nezávislost. Podniky jsou tedy rozděleny na:

- Mikropodniky (drobný podnikatel) – do 10 zaměstnanců, roční obrat do 2 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 2 mil. EUR,
- Malý podnik – do 50 zaměstnanců, roční obrat do 10 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 10 mil. EUR,

- Střední podnik – do 250 zaměstnanců, roční obrat do 50 mil. EUR nebo bilanční suma roční rozvahy do 43 mil. EUR.

Toto členění je důležité také pro podniky, které žádají o podporu podnikání. (Veber, Srpová, & kolektiv, 2012)

2.5.2. Zdroje kapitálu v malých a středních podnicích

Zdroje kapitálu závisí na zvolené právní formě podnikání a hospodaření podniku. Zdrojem kapitálu jsou tedy počáteční vklady a vlastní zdroje – vytvořený zisk apod. U malých a středních podniků jsou důležitým zdrojem finančních prostředků také různé formy státní podpory a dotace z různorodých podpůrných programů.

Využívání cizího kapitálu u živnostníků a malých podniků je často značně omezené. Možnost využít bankovní úvěr je velmi ztížený omezenou kapitálovou silou a vysokými úrokovými sazbami českých bank. Tyto podniky tedy spíše využívají různé dodavatelské úvěry či půjčky od vlastníků firmy apod.

Podniky ale nepotřebují cizí kapitál jen na začátku podnikání, ale i v průběhu. Malé podniky často nevytvářejí dodatečné prostředky ze svých odpisů a zisku pro svůj rozvoj. To vede k problému neschopnosti oddělit osobní prostředky a prostředky vložené do podnikatelské činnosti.

2.5.3. Výhody malých podniků

Citlivost ke změnám

Jelikož jsou malé podniky omezené v kapitálových zdrojích, musí být schopni reagovat na změny na trhu. Velké firmy nejsou často schopny pružně reagovat, protože pokračují setrvačně určitým rozvojovým směrem a trvá jim delší dobu, než zareagují na situaci na trhu. Další výhodou je také pracovní potenciál pracovníků. Ti mají většinou širší specializaci než zaměstnanci velkých podniků, a proto jsou flexibilnější ke změnám v předmětu činnosti. Je známo, že podniky s 25-ti a méně zaměstnanci jsou schopny každé tři roky zcela změnit předmět své činnosti. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

Zdroj inovací

Malé a střední podniky jsou rozhodujícím zdrojem nových technologií a výrobků, jelikož se častěji pokoušejí o technologický skok v inovaci výrobku. Pokud

vyvinou nový výrobek velké podniky, pak je důsledkem pouze drobných zlepšení. Lze uvést několik důvodů, proč jsou malé firmy nositeli inovací:

- Méně restriktivních organizačních prvků a větší prostor pro individuální iniciativu,
- Inovace je nezbytnou podmínkou pro přežití na trhu,
- Manažeři (jsou často spoluvlastníky) technologicky zaměřených podniků jsou mnohem více zainteresovaní na realizaci inovace,
- Pro velké firmy může být výhodnější provádět pouze inovace malého rozsahu,
- Pracovníci výzkumu a vývoje velkých firem se většinou specializují, zatímco pracovníci malých firem se zaměřují k univerzálnosti. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

Tvorba pracovních příležitostí

Podstatně více pracovních příležitostí vytvářejí malé a střední podniky než velké podniky. Malé a střední podniky jsou odolnější proti hospodářské recesi, i když nejsou zcela imunní. To je způsobeno tím, že velké firmy se zbavují okrajových nebo méně ziskových aktivit, čímž vytvářejí příležitost malým podnikům. Velké podniky se mohou zaměřit na dodávky pro podnikatele působící na periferii formou podílu na zisku a investování do podnikání, čímž vytvoří podmínky pro vznik nových firem. Při propouštění zaměstnanců velkých podniků z důvodu nadbytečnosti také vzniká příležitost pro malé a střední podniky – založení vlastního podniku jako alternativa k možnosti hledat nové zaměstnání. (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

2.5.4. Nevýhody a rizika malých a středních podniků

Ve výrobě je nevýhodou nízká koncentrace a malá možnost shromažďování výroby. Malé podniky nemohou často objednávat materiál ve velkém množství, a tím nemohou získávat slevy a rabaty, jako velké podniky.

Další nevýhody jsou v oblasti marketingu, kde nemají dostatek prostředků na propagaci a reklamu. Tím mají omezené možnosti ovlivňování potenciálních zákazníků. Ceny výrobků závisí především na tom, zda jsou výrobky substituční či nesubstituční. U substitučních výrobků se ceny odvíjí od velkých podniků, u nesubstitučních výrobků provádějí malé podniky nezávislou cenovou politiku.

Vzhledem k nízkému počtu pracovníků v malých podnicích jsou tyto podniky existenčně závislé na nalezení schopných a vhodných lidí, které jsou časově flexibilní, loajální, zodpovědní a ochotní často pracovat se stejným nasazením jako samotný podnikatel.

2.5.5. Důvody neúspěšnosti malých podniků

Příčinami krachu nově začínajících podniků jsou obvykle tyto:

- Nedostatek zkušeností
- Neexistence výrobní nebo obchodní strategie
- Přehnaná optimistická představa o velikosti trhu
- Podceňování volby vhodného okamžiku pro zahájení podnikání
- Nedostatek oběžného kapitálu
- Příliš nákladné zahájení podnikání
- Důsledky příliš rychlého rozvoje
- Podnikatel si plete hotové peníze se ziskem
- Špatné sídlo podniku – např. příliš drahý nájem
- Výběr a výchova lidí
- Nesprávně vedené účetnictví (Synek & kol., Podniková ekonomika, 2000)

3. METODIKA

Cílem této práce je posoudit vazbu mezi investiční aktivitou a produktivitou kapitálu u malých a středních podniků se zaměřením na vybrané odvětví národního hospodářství, konkrétně na potravinářství.

Praktická část práce je rozdělena do několika úseků, které jsou analyzovány pomocí programů Microsoft Office Excel a Statistica. Sledovaným obdobím jsou roky 2010 – 2014. V první řadě tato práce analyzuje vývoj a strukturu investic, resp. dlouhodobého majetku. Oblast je sledována v absolutním vyjádření a procentuálním vyjádření, které je zobrazeno meziročním tempem růstu.

Další analyzovanou částí je produktivita kapitálu. Tu lze zjistit dvěma způsoby – produktivita kapitálu založená na celkových tržbách a produktivita kapitálu založená na přidané hodnotě. Obě varianty jsou analyzovány v absolutním i procentuálním vyjádření. Pro produktivitu kapitálu lze použít doplňkový ukazatel – vybavenost práce kapitálem, který v této práci bude také analyzován ve všech skupinách podniků.

Pomocí regresní analýzy v programu Statistica je proveden rozbor vztahu dvou předchozích oblastí, tedy investiční činnosti a produktivity kapitálu. Je stanovena hladina významnosti modelu 95 %. V rozboru budou použity obě dvě varianty produktivity kapitálu a dlouhodobý majetek v procentuálním vyjádření. Tento vztah je rozebrán na všech velikostních kategoriích podniků.

Dalším vztahem, kterým se lze zabývat pomocí regresní analýzy, je spojení produktivity kapitálu v obou variantách s vybaveností práce kapitálem. Vztah bude analyzován v absolutním vyjádření ve všech skupinách podniků.

Použité vzorce

Meziroční tempo růstu (%)

$$\text{Meziroční tempo růstu (\%)} = \frac{X_t - X_{t-1}}{X_{t-1}}$$

Kde: X_t je hodnota ukazatele v čase t , X_{t-1} je hodnota ukazatele v čase $t-1$.

Produktivita kapitálu založená na celkových tržbách

$$\text{Produktivita kapitálu založená na CT} = \frac{\text{Celkové tržby}}{\text{Dlouhodobý majetek}}$$

Produktivita kapitálu založená na přidané hodnotě

$$\text{Produktivita kapitálu založená na PH} = \frac{\text{Přidaná hodnota}}{\text{Dlouhodobý majetek}}$$

Vybavenost práce kapitálem

$$\text{Vybavenost práce kapitálem} = \frac{\text{Dlouhodobý majetek}}{\text{Osobní náklady}}$$

Databáze Albertina

Pro posouzení investiční aktivity a produktivity kapitálu ve vybraném odvětví – výroba potravinářských výrobků je výchozím zdrojem databáze Albertina. Tato unikátní databáze sbírá a shromažďuje finanční, statistické a analytické informace o podnikatelských subjektech v České a Slovenské republice. Informace pak slouží k analýze portfolia vlastních klientů, finanční situace podniků, zjišťování solventnosti obchodních partnerů nebo minimalizaci rizika plynoucí z obchodního styku. Databáze čerpá zdrojová data z účetních závěrek, zakládajících smluv a ostatních dostupných dokumentů podniků. V databázi je zahrnuto více než 3 miliony společností členěných dle národní klasifikace ekonomických činností CZ-NACE.

Charakteristika odvětví - Výroba potravinářských výrobků

Pro tuto práci byl vybrán podle CZ-NACE zpracovatelský sektor (sekce C), konkrétně kategorie 10 – Výroba potravinářských výrobků. V ČR patří sektor potravin k nosným odvětvím zpracovatelského průmyslu s velikostně členitou podnikatelskou strukturou. Význam potravinářství je dán především tím, že zabezpečuje výživu obyvatelstva výrobou zdravotně nezávadných, kvalitních a v širokém sortimentu dostupných produktů, včetně regionálních specialit a biopotravin.

Výroba potravinářských výrobků podle systému CZ-NACE, tj. z oborového hlediska je značně členitá, neboť zpracovává různé agrární komodity a uspokojuje celou škálu výživových a dalších potřeb u mnoha cílových skupin spotřebitelů. Jde především o tyto skupiny:

10 - Výroba potravinářských výrobků

- 10.1 - Zpracování a konzervování masa a masných výrobků;
- 10.2 - Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů,
- 10.3 - Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny;
- 10.4 - Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků;
- 10.5 - Výroba mléčných výrobků;
- 10.6 - Výroba mlýnských a škrobářských výrobků;
- 10.7 - Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků;
- 10.8 - Výroba ostatních potravinářských výrobků;
- 10.9 - Výroba průmyslových krmiv.

Diplomová práce byla vytvořena v rámci řešení grantu Grantové agentury Jihočeské univerzity č. GA JU 053/2016/S - Inovační management a konkurenceschopnost MSP.

4. PRAKTICKÁ ČÁST

4.1. Odvětví potravinářské výroby

Vývoj hrubé přidané hodnoty potravinářské výroby ve srovnání s celkovou hrubou přidanou hodnotou ekonomiky ČR znázorňuje tabulka č. 3. Podíl potravinářské výroby na celkové hrubé přidané hodnotě je v průměru 1,49 %

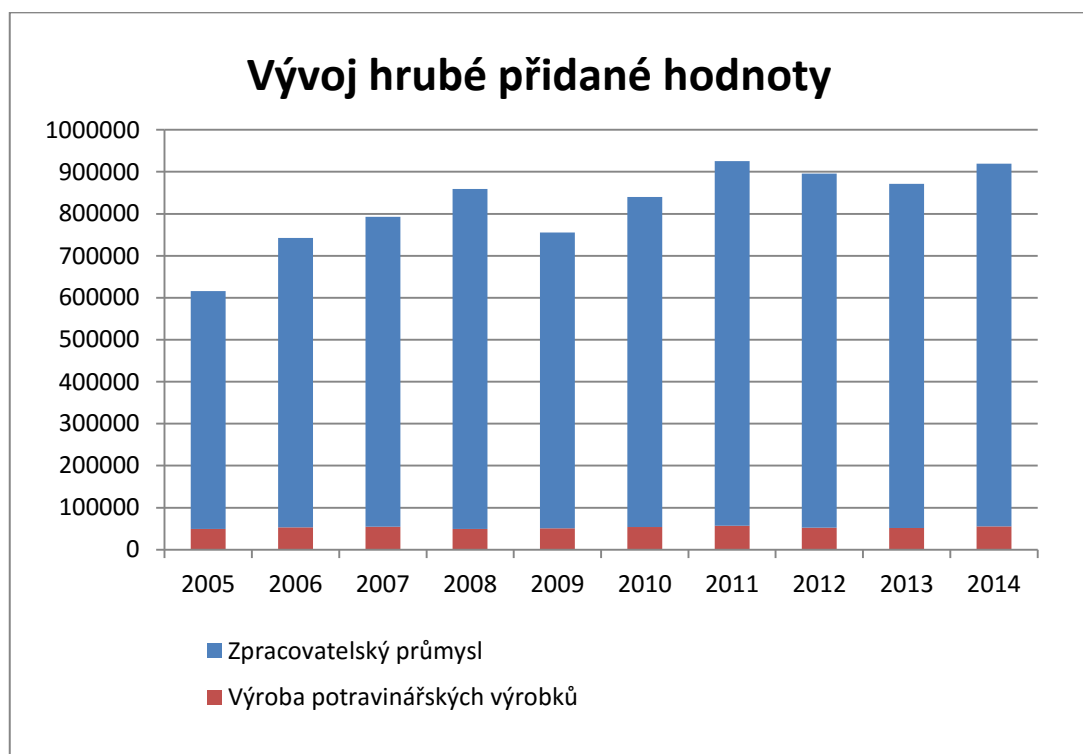
Tabulka 3: Vývoj hrubé přidané hodnoty v ČR

NACE	Ekonomika ČR (mil. Kč)	Výroba potravinářských výrobků (mil. Kč)	Podíl potravinářské výroby na celkové ekonomice ČR (%)
2005	3145925	49695	1,58
2006	3381796	53450	1,58
2007	3557780	54409	1,53
2008	3685359	49225	1,34
2009	3482957	50561	1,45
2010	3582869	53711	1,50
2011	3653550	56931	1,56
2012	3622445	52553	1,45
2013	3603358	51863	1,44
2014	3701639	55600	1,50

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Hrubá přidaná hodnota potravinářské výroby rostla v letech 2005 – 2007. V roce 2008 došlo ke značnému propadu o 5184 mil. Kč. Následující roky se hrubá přidaná hodnota zvyšovala, až dosáhla v roce 2011 nejvyšší hodnoty za sledované roky 56 931 mil. Kč. V letech 2012 a 2013 docházelo opět k propadu, ale rok 2014 byl příznivý a hrubá přidaná hodnota se zvyšovala.

Graf 1: Vývoj hrubé přidané hodnoty ve zpracovatelském průmyslu (mil. Kč)

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

Na grafu č. 1 je zobrazen vývoj hrubé přidané hodnoty za posledních 10 let. Červené části představují podíl výroby potravinářských výrobků na zpracovatelském průmyslu. V průměru je tento podíl 6,5 %. Nevyšší podíl potravinářské výroby byl v roce 2005, a to 8,07 %.

V období let 2005 – 2008 v ekonomice ČR tvorba hrubého fixního kapitálu rostla, v roce 2009 došlo k propadu. Následující dva roky se THFK mírně zvyšovala a v období 2012 – 2014 opět klesala. V potravinářství byl vývoj odlišný. Tvorba hrubého fixního kapitálu rostla v roce 2006, 2009, 2011 a v letech 2013 a 2014. Zbylé sledované roky tento ukazatel klesal (viz. tabulka č. 4).

Tabulka 4: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu (mil Kč)

Odvětví (NACE)	Ekonomika ČR	Výroba potravinářských výrobků
2005	949379	14600
2006	1005148	15143
2007	1141247	12384
2008	1170223	10865
2009	1052148	10930
2010	1066005	8824
2011	1077445	10263
2012	1042882	9853
2013	1014469	9918
2014	1035006	10775

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování

4.2. Struktura podniků

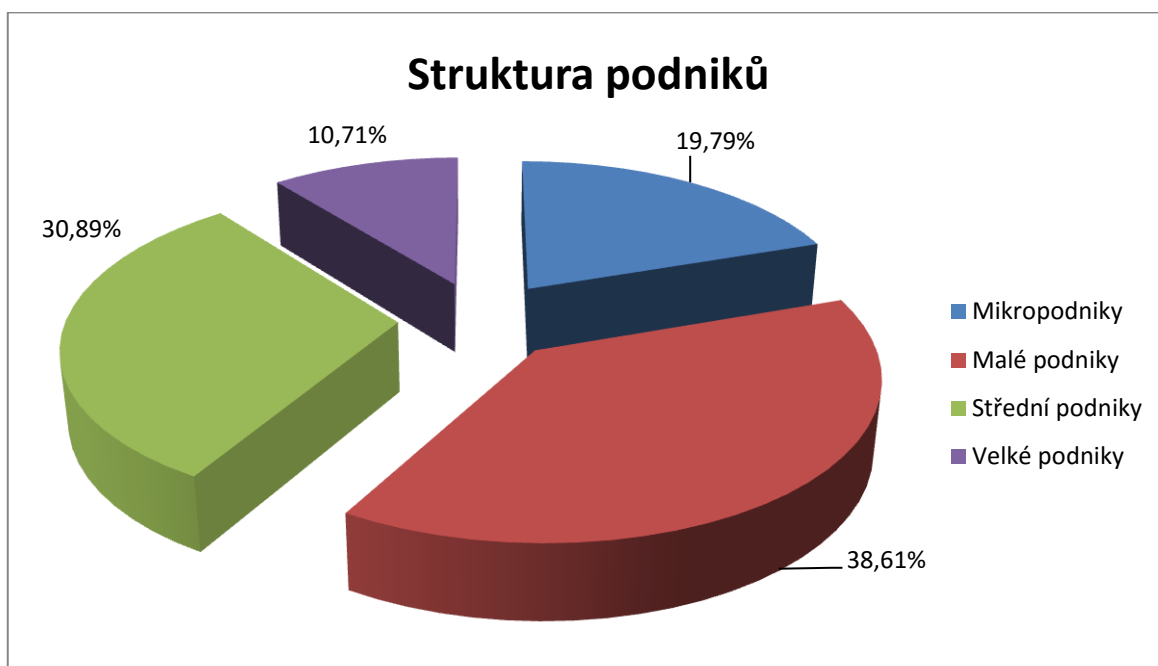
Pro analýzu produktivity a investiční aktivity bylo stanoveno období 5 let, a to za roky 2010 – 2014. Z databáze Albertina byly vymezeny data o velikosti 560 firem z potravinářství.

Tabulka 5: Struktura podniků za roky 2010 - 2014

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2010	100	222	183	55
2011	115	223	158	64
2012	110	228	160	62
2013	116	218	166	60
2014	113	190	198	59

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 2: Struktura podniků

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf č. 3 ukazuje průměrný počet podniků dle velikostních kategorií. Největší podíl na celkovém počtu podniků představují malé a střední podniky. Malé podniky dosahují průměrně 38,61 % celkového počtu podniků. Střední podniky mají podíl 30,89 %. Podíl mikropodniků dosahuje 19,79 %. Nejmenší podíl na celkovém počtu podniků mají velké podniky, které zabírají 10,71 %

4.3. Vývoj a struktura investiční činnosti

Pro analýzu investiční činnosti je nejvhodnější rozbor dlouhodobého majetku (DM), do kterého je zahrnut dlouhodobý hmotný majetek (DHM) a dlouhodobý nehmotný majetek (DNM). Do analýzy dlouhodobého majetku nelze zahrnout finanční majetek, jelikož by výsledky značně zkresloval.

Mikropodniky

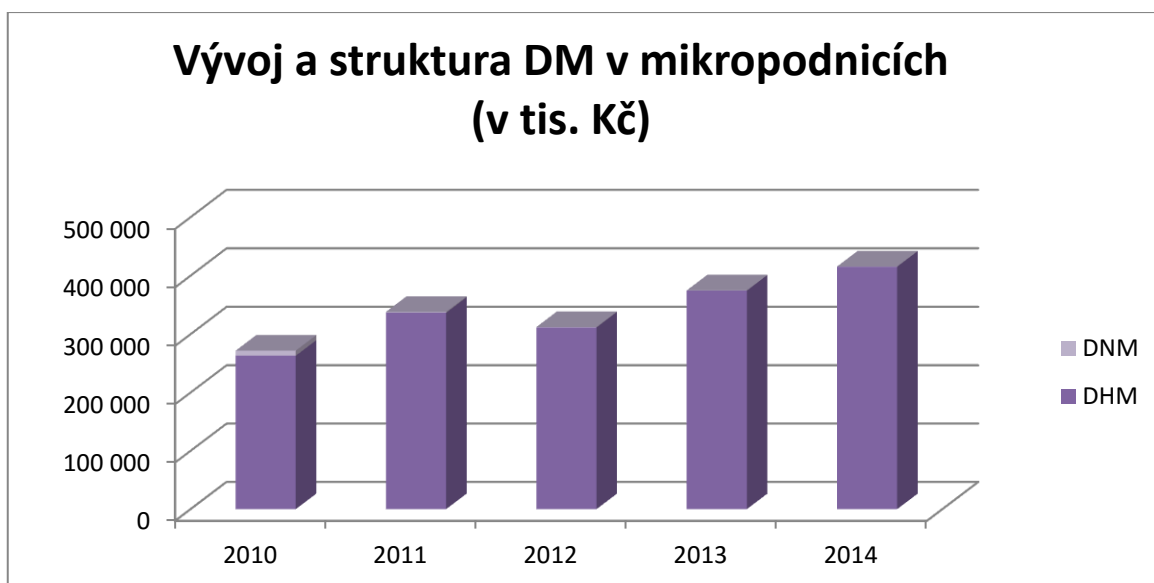
Pro kategorii mikropodniků jsou vymezena data v tabulce č. 4 v tisících Kč za roky 2010 až 2014.

Tabulka 6: Analýza DM v mikropodnicích v tis. Kč.

Rok	DM	DHM	DNM
2010	271 825	263 107	8 718
2011	338 120	336 563	1 557
2012	312 145	311 423	722
2013	374 747	374 374	373
2014	415 609	415 279	330

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 3: Vývoj a struktura DM v mikropodnicích

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Z grafu č. 4 je patrné, že největší část dlouhodobého majetku tvoří hmotný majetek a velmi malou část DM tvoří dlouhodobý nehmotný majetek. Tato skutečnost je dána charakterem a velikostí podniků. Mikropodniky nemají potřebu mít velké množství nehmotného majetku – softwarem, ocenitelná práva, apod. Zastoupení dlouhodobého nehmotného majetku (DNM) v mikropodnicích bylo 3,21 % v roce 2010. Následující roky postupně klesalo. V roce 2011 byl podíl 0,46 %. Rok 2012 představoval další pokles na 0,23 %. Další rok došlo opět k poklesu podílu DNM na celkovém DM, a to na 0,1 % a následující rok byl tento podíl zanedbatelný - 0,08 %.

Hodnota DM v mikropodnicích za stanovené roky mírně kolísala. V roce 2010 byl dlouhodobý majetek nejnižší ze sledovaných let, a to 271 825 tis. Kč. Následující

rok 2011 vzrostla hodnota DM o 66 295 tis. Kč. V roce 2012 byl mírný pokles DM o 25 975 tis. Kč, ale od následujícího roku se hodnota DM zvyšovala, v roce 2013 o 62 602 tis Kč a v roce 2014 o 40 862 tis. Kč. Celkově dlouhodobý majetek za sledované roky vzrostl o 143 784 tis. Kč, tedy více než o polovinu – 52,9 %.

Malé podniky

V tabulce č. 7 je rozčleněn dlouhodobý majetek stejně jako v předchozím případě, tedy na dlouhodobý majetek, který zahrnuje dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek a tyto dva druhy majetku samostatně.

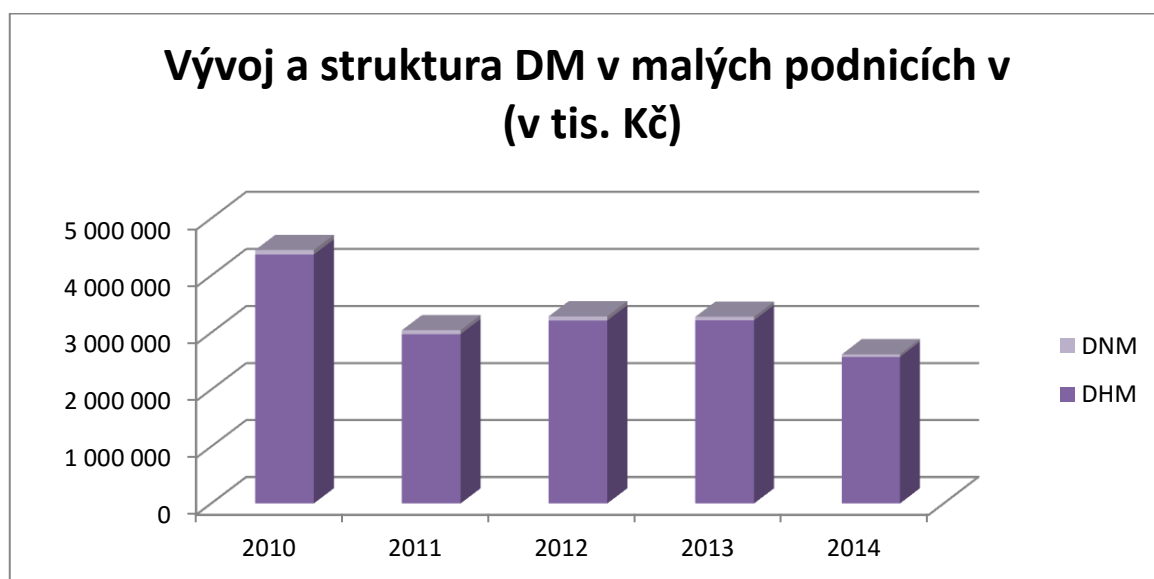
Tabulka 7: Analýza DM u malých podniků v tis. Kč

Rok	DM	DHM	DNM
2010	4 447 169	4 367 736	79 433
2011	3 042 971	2 974 089	68 882
2012	3 285 227	3 213 229	71 998
2013	3 277 126	3 217 351	59 775
2014	2 621 197	2 574 976	46 221

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Jak lze vidět z tabulky č. 7, hodnoty dlouhodobého majetku malých podniků jsou vyšší než v mikropodnicích. Dlouhodobý majetek u malých podniků je v průměru 10krát vyšší než v mikropodnicích. Největší rozdíl je v zastoupení DNM, který má v malých podnicích 90krát větší podíl na celkovém dlouhodobém majetku než v mikropodnicích.

Graf 4: Vývoj a struktura DM v malých podnicích

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Na grafu č. 5 je zřejmé, že DM ve sledovaných letech celkově klesl, a to o 59 %. Rok 2010 tedy vykazuje nejvyšší hodnotu DM, a to 4 447 169 tis. Kč. Následující rok nastal propad o 1 404 198 tis. Kč, který se pak lehce vyrovnal rokem 2012, kdy hodnota DM vzrostla o 242 256 tis. Kč. Rok 2013 byla velikost DM přibližně stejná s rokem 2012, došlo k lehkému propadu o 8 101 tis. Kč a rok 2014 představoval opět velký pokles, a to o 655 929 tis. Kč.

V malých podnicích je zastoupení dlouhodobého nehmotného majetku v celkovém dlouhodobém majetku vyšší oproti mikropodnikům. V letech 2010, 2013 a 2014 se pohybovalo zastoupení DNM okolo 1,8 %, Roky 2011 a 2012 představovali ještě větší zastoupení, a to okolo 2,2 %.

Střední podniky

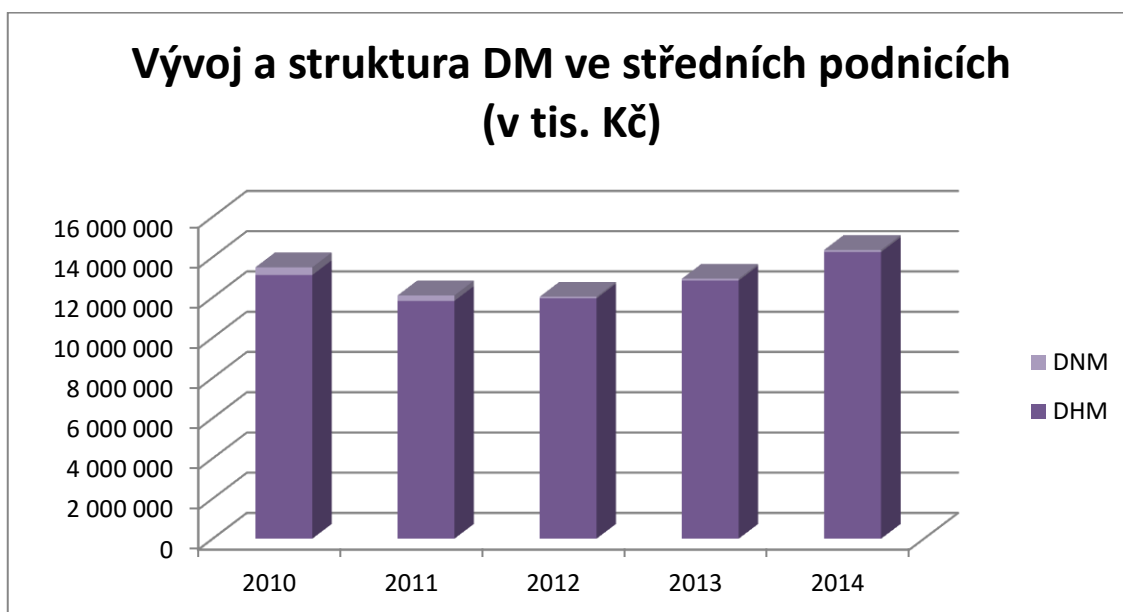
Tabulka 8: Analýza DM u středních podniků v tis. Kč

Rok	DM	DHM	DNM
2010	13 488 875	13 105 808	383 067
2011	12 092 621	11 823 111	269 510
2012	12 027 115	11 947 263	79 852
2013	12 923 251	12 833 921	89 330
2014	14 351 122	14 253 451	97 671

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Při srovnání dat k malým podnikům a středním podnikům, je patrné, že rozdíl mezi hodnotami není tak velký jako mezi malými podniky a mikropodniky. Ale i tak dochází k mírnému navýšení úrovně DM. Celkový dlouhodobý majetek se zvýšil ve středních podnicích oproti malým podnikům přibližně 4krát, stejně tak se změnil DHM. Podíl DNM narostl 2,6krát oproti malým podnikům.

Graf 5: Vývoj a struktura DM ve středních podnicích

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf č. 6 ukazuje, jak se měnil dlouhodobý majetek v průběhu let 2010 – 2014 ve středních podnicích. V letech 2010 až 2012 se velikost dlouhodobého majetku snižovala, ale tempo růstu se snižovalo. Od roku 2013 se DM zvyšoval až do konce roku 2014. Kč. To mohlo být zapříčiněno zlepšením ekonomické situace v ČR. Hodnota za rok 2014 (viz. tabulka č. 8) tedy nakonec, po propadu v letech 2011 o 1 396 254 tis. Kč a 2012 o 65 506 tis. Kč, převýšila hodnotu DM v roce 2010 o 6,4 %.

Podíl DNM na celkovém DM byl v letech 2010 a 2011 poměrně velký. V roce 2010 představoval DNM 2,84 % celkového DM, následující rok 2,23 %. Roky 2012 – 2014 se podíl DNM snížil a pohyboval se okolo 0,68 %.

Velké podniky

Tabulka 9: Analýza DM u velkých podniků v tis. Kč

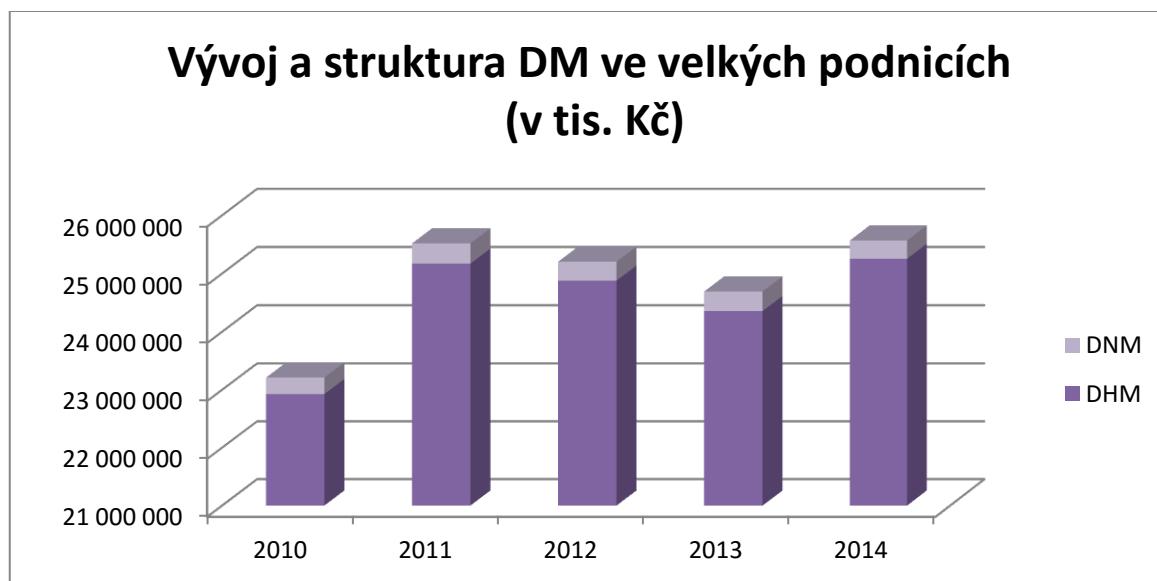
Rok	DM	DHM	DNM
2010	23 210 412	22 925 422	284 990
2011	25 517 129	25 170 653	346 476
2012	25 202 448	24 877 678	324 770
2013	24 691 038	24 354 619	336 419
2014	25 566 861	25 253 734	313 127

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

U velkých podniků se změnila velikost dlouhodobého majetku 1,9krát oproti středním podnikům. Ve stejné míře se změnil dlouhodobý hmotný majetek. 2,6krát se

pak zvýšil dlouhodobý nehmotný majetek. Rozdíl mezi skupinami podniků není tak markantní jako rozdíl předchozích skupin.

Graf 6: Vývoj a struktura DM ve velkých podnicích

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

U skupiny velkých podniků byla nejmenší hodnota dlouhodobého majetku v roce 2010, a to 23 210 412 tis. Kč. Následující rok došlo k prudkému nárůstu o 2 306 717 tis. Kč. Roky 2012 a 2013 představují lehký propad velikosti DM u velkých podniků. Poslední rok hodnota DM vzrostla o 875 823 tis. Kč. Celkově za sledované roky se velikost DM zvýšila o 2 356 449 tis. Kč, tedy o 10,15 %.

Podíl dlouhodobého nehmotného majetku na celkovém dlouhodobém majetku se za sledované roky pohyboval v rozmezí 1,22 – 1,36 % a extrémně se nevychyloval.

Meziroční tempo růstu dlouhodobého majetku

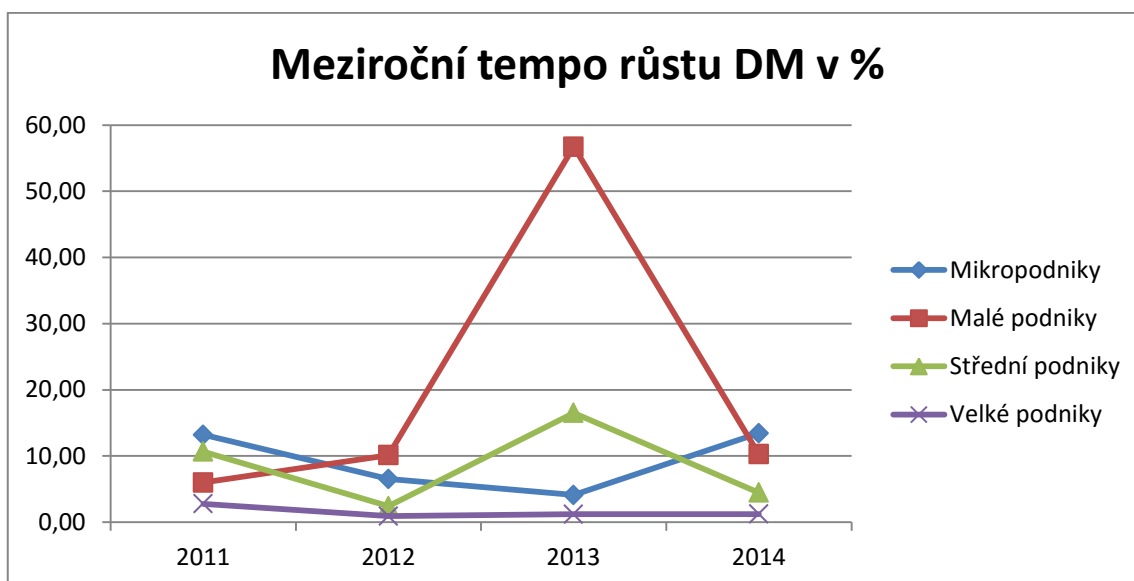
Vývoj dlouhodobého majetku lze vyjádřit meziročním tempem růstu, který vyjadřuje, o kolik procent vzroste sledovaný ukazatel v běžném roce oproti předchozímu roku. Tento ukazatel je průkaznější než absolutní přírůstky.

Tabulka 10: Meziroční tempo růstu DM v %

Roky	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2011	13,20	6,00	10,67	2,78
2012	6,54	10,14	2,43	0,91
2013	4,11	56,73	16,51	1,22
2014	13,43	10,27	4,48	1,24

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 7: Meziroční tempo růstu DM v %

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Z grafu č. 8 je patrné, že DM v malých podnicích má velmi kolísavý charakter. Zejména v roce 2013 došlo k rapidnímu zvýšení tempa růstu DM o 56,73 %. V roce 2014 pak tempo růstu DM meziročně kleslo na přibližně stejnou úroveň jako v roce 2012, tedy na 10,27 %. Tento výkyv mohl být způsobený nenadálými událostmi vyžadující velkou investici do dlouhodobého majetku či velkou plánovanou investicí.

Meziroční tempo růstu DM u mikropodniků v průběhu let 2012 a 2013 mírně kleslo, ale v roce 2014 došlo meziročně k růstu velikosti DM o více než v roce 2011, a to o 13,48 %. Vyšší tempo růstu DM v roce 2014 je důsledkem zlepšení ekonomické situace v ČR.

Křivka meziročních temp růstu DM u středních podniků vykazuje kolísavý trend. V roce 2011 byl růst velikost DM oproti předchozímu roku o 10,67 %. Následující rok se tempo zpomalilo na 2,43 %. Rok 2013 přinesl opět zvýšení tempa růstu DM, a to o 16,51 %.

Ve velkých podnicích jsou meziroční tempa poměrně stálá. Nevyšší tempo růstu DM bylo v roce 2011, kdy velikost DM meziročně vzrostla o 2,78 %. Následující rok se tempo růstu téměř zastavilo, a to na 0,91 %. Roky 2013 a 2014 představovali pozvolný nárůst velikost DM, meziročně o 1,22 a poté o 1,24 %.

4.4. Produktivita kapitálu

Produktivita kapitálu vyjadřuje vztah kapitálu – dlouhodobého majetku a celkových tržeb, které nám tento kapitál přinesl. Obecně platí, že čím je produktivita vyšší, tím lépe. Produktivitu kapitálu lze analyzovat dvěma způsoby, a to produktivitu kapitálu založenou na celkových tržbách a produktivitu kapitálu založenou na přidané hodnotě.

Produktivita kapitálu založená na celkových tržbách

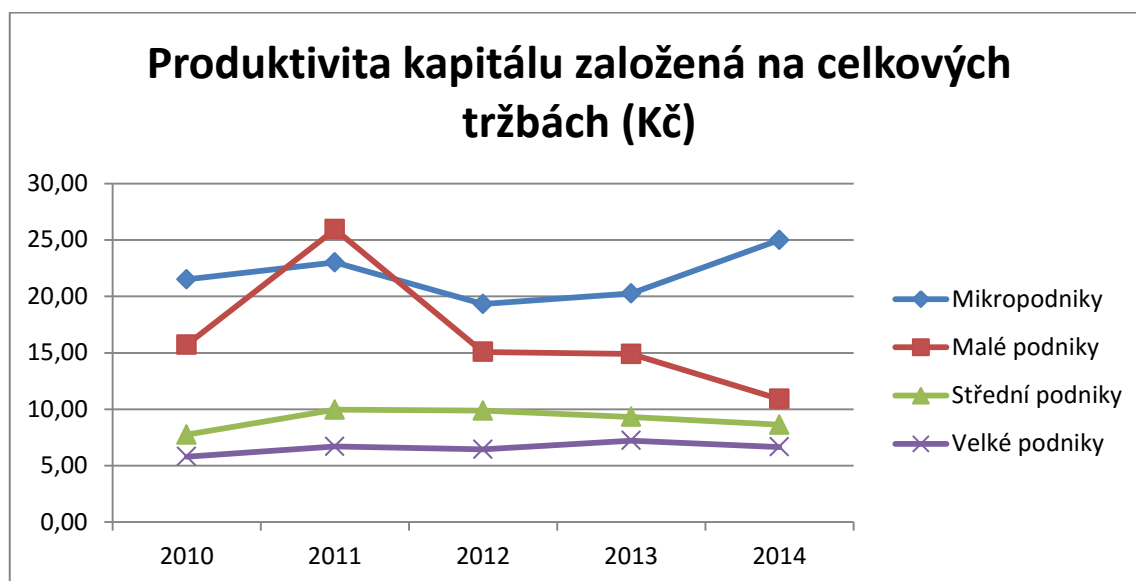
U produktivity kapitálu založené na celkových tržbách jsou porovnávány hodnoty celkových tržeb a dlouhodobého majetku. Výsledkem je výše celkových tržeb připadající na 1 Kč dlouhodobého majetku.

Tabulka 11: Produktivita kapitálu v Kč

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2010	21,51	15,71	7,75	5,80
2011	23,01	25,95	9,96	6,70
2012	19,32	15,08	9,87	6,44
2013	20,25	14,89	9,33	7,22
2014	25,00	10,91	8,62	6,65

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 8: Produktivita kapitálu založená na CT v Kč.

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Z grafu č. 9 lze vypočítat, že nejvíce produktivní kapitál mají mikropodniky a malé podniky. U mikropodniků se produktivita kapitálu pohybuje okolo 22 Kč na 1 Kč DM. Křivka produktivity kapitálu u malých podniků vykazuje oproti ostatním skupinám značné výkyvy, největší v roce 2011, kdy se produktivita kapitálu zvýšila na 25,95 Kč na 1 Kč DM. Následující roky produktivita kapitálu klesala až na hodnotu 10,91 Kč na 1 Kč DM. Celkově tedy produktivita kapitálu u malých podniků za sledované roky klesla o 4,8 Kč na 1 Kč DM.

Střední a velké podniky mají pak nižší produktivitu kapitálu. Tyto skupiny mají ve sledovaných letech obdobný průběh produktivity kapitálu, avšak u středních podniků se produktivita kapitálu pohybuje v rozmezí 7,7 – 9,96 Kč na 1 Kč DM. U velkých podniků se produktivita pohybuje v intervalu 5,80 – 7,22 Kč na 1 Kč DM. Všechny skupiny podniků, kromě malých podniků, vykazují rostoucí tendenci, což je velmi pozitivní pro predikci dalšího vývoje produktivity kapitálu.

Produktivita kapitálu založená na přidané hodnotě

Přidanou hodnotu lze využít i pro výpočet dílčích produktivit kapitálu ve spojení např. s dlouhodobým majetkem. Ukazatel produktivity je důležitý pro stanovení míry návratnosti kapitálu a vypovídá o dopadu investic na produkci podniku.

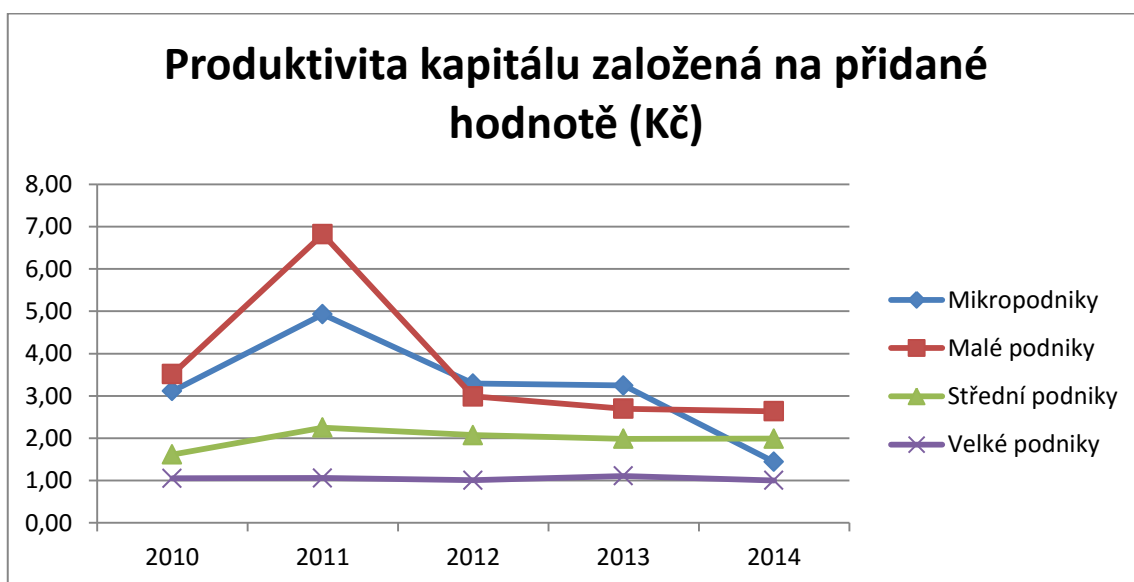
Tabulka 12: Produktivita kapitálu v Kč

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2010	3,11	3,51	1,61	1,05
2011	4,93	6,82	2,25	1,06
2012	3,29	2,99	2,07	1,01
2013	3,25	2,70	1,99	1,11
2014	1,44	2,64	1,99	1,00

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Z tabulky č. 12 lze vypožorovat, že hodnoty produktivity kapitálu založené na přidané hodnotě jsou podstatně nižší než u produktivity kapitálu založené na celkových tržbách.

Graf 9: Produktivita kapitálu založená na PH v Kč

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Na grafu č. 10 je patrné, že jediná skupina s rostoucím trendem produktivity kapitálu je skupina středních podniků, která vzrostla o 0,38 Kč na 1 Kč DM.

Nejvyšší produktivitu kapitálu má skupina malých podniků až do roku 2012, kdy došlo k poklesu produktivity kapitálu na hodnotu 2,99 Kč na 1 Kč DM. Následující roky dochází k postupnému poklesu produktivity kapitálu až na 2,64 Kč na 1 Kč DM. Produktivita kapitálu u mikropodniků má obdobný kolísavý trend jako u malých podniků s tím rozdílem, že v roce 2014 došlo k významnějšímu snížení produktivity kapitálu na hodnotu 1,44 Kč na 1 Kč DM. Skupina velkých podniků se významně nevychyluje a neroste.

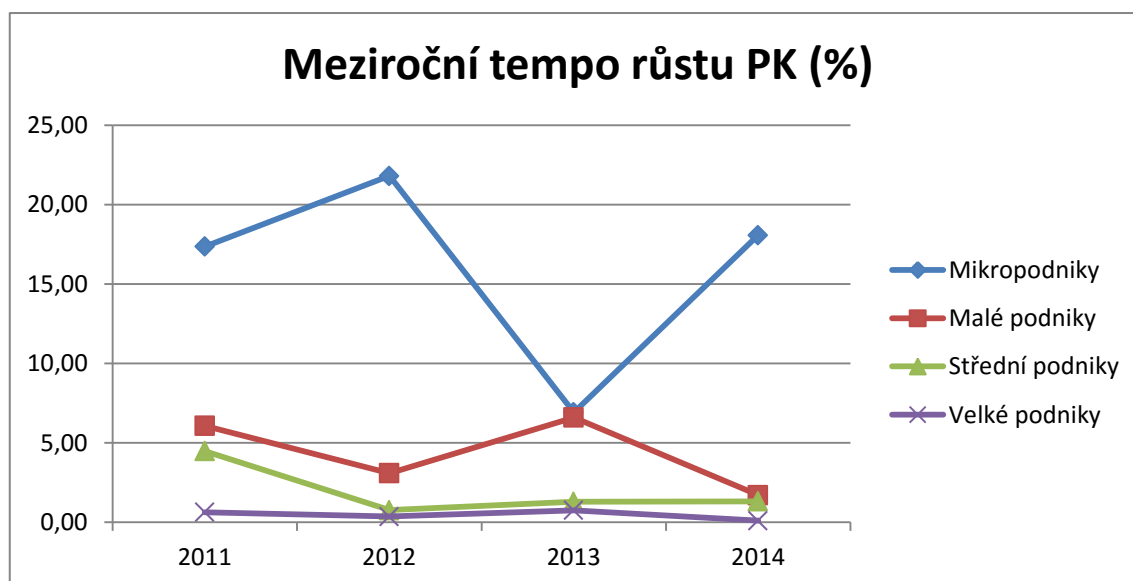
Meziroční tempo růstu PK založené na celkových tržbách

Tabulka 13: Meziroční tempo růstu PK založené na CT v %

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2011	17,36	6,07	4,48	0,63
2012	21,81	3,09	0,77	0,36
2013	6,92	6,60	1,29	0,75
2014	18,08	1,71	1,32	0,10

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 10: Meziroční tempo růstu PK založené na CT v %

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

V grafu č. 11 je patrné, že všechny skupiny podniků, kromě mikropodniků, měly klesající tendenci ve sledovaných letech. Mikropodniky nabývali dost rozdílných hodnot každý rok (viz. tabulka č. 13). V roce 2011 došlo k meziročnímu růstu produktivity kapitálu o 17,36 %. Následující rok tempo růstu meziročně ještě stoupl o 21,81 %. Rok 2013 přinesl velký pokles tempa růstu ve výši 6,92 % a další rok se meziroční tempo růstu PK opět zvedlo na 18,08 % oproti předchozímu roku.

Malé podniky vykazovaly za sledované roky zvyšování tempa růstu produktivity kapitálu, s výjimkou v letech 2012 a 2014, kdy meziročně vzrostla produktivita méně než v předchozích letech. Meziroční tempa růstu PK středních a velkých podniků postupně klesala bez výrazných výkyvů.

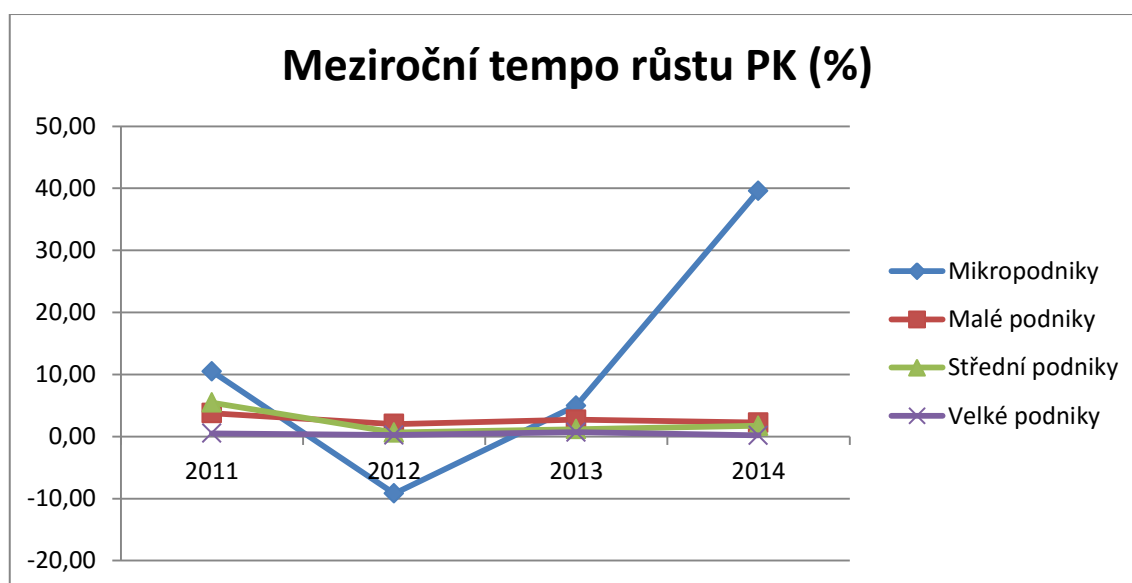
Meziroční tempo růstu PK založené na přidané hodnotě

Tabulka 14: Meziroční tempo růstu PK založené na PH v %

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2011	10,51	3,78	5,46	0,53
2012	-9,19	2,02	0,64	0,23
2013	4,97	2,70	1,20	0,69
2014	39,61	2,24	1,74	0,18

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 11: Meziroční tempo růstu PK založené na PH v %

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Meziroční tempa růstu PK založené na přidané hodnotě mají menší výkyvy než u PK založené na celkových tržbách.

Trend jednotlivých skupin je přibližně stejný, s výjimkou mikropodniků. Ty vykazují velké výkyvy. V roce 2011 tempo meziročně vzrostlo o 10,51 % (viz. tabulka č. 14). Následující rok produktivita kapitálu meziročně poklesla o 9,19 % a od roku 2013 produktivita kapitálu meziročně opět stoupá, a to o 4,97 %. Rok 2014 vykazoval nadprůměrné zvýšení meziročního tempa růstu o 39,61 %, to může být způsobeno zlepšením ekonomické situace v ČR i v jednotlivých podnicích.

Ostatní skupiny podniků vykazují vývoj produktivity kapitálu bez velkých výkyvů. Jejich tempo růstu produktivity kapitálu se snižuje.

Vybavenost práce kapitálem

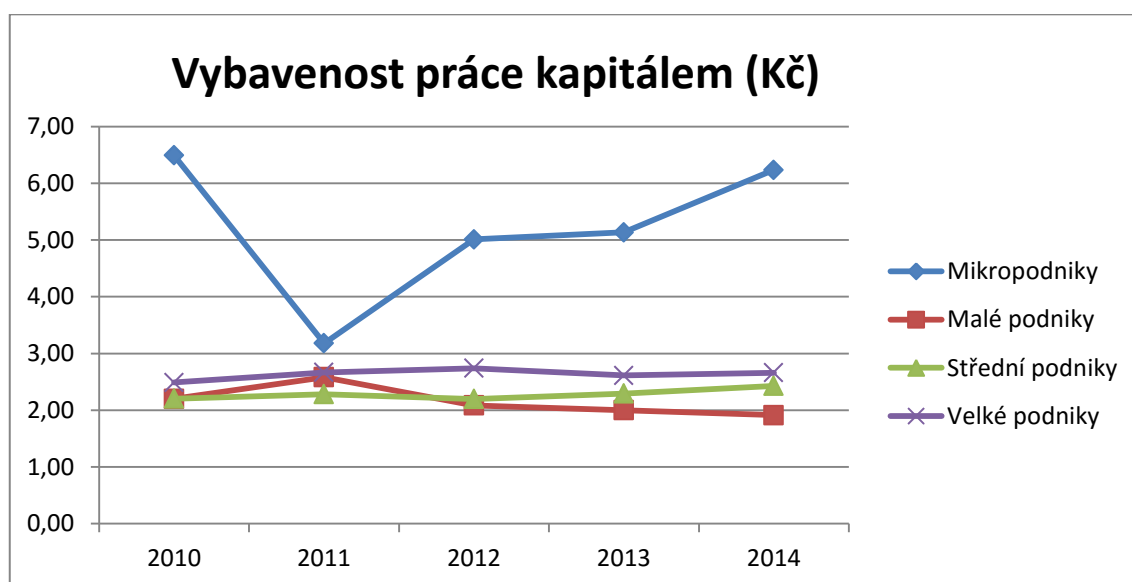
Vybavenost práce kapitálem je ukazatel, který představuje, kolik jednotek kapitálu připadá na jednotku práce. V tabulce č. 15 je zobrazen vývoj vybavenosti práce kapitálem ve sledovaných letech.

Tabulka 15: Vybavenost práce kapitálem v Kč

Rok	Mikropodniky	Malé podniky	Střední podniky	Velké podniky
2010	6,49	2,20	2,20	2,49
2011	3,18	2,58	2,28	2,67
2012	5,01	2,08	2,20	2,74
2013	5,14	2,00	2,29	2,61
2014	6,24	1,91	2,43	2,66

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf 12: Vybavenost práce kapitálem v Kč

Zdroj: Albertina, vlastní zpracování

Graf č. 13 ukazuje vybavenost práce kapitálem v jednotlivých skupinách podniků. Trend skupin je hodně podobný, až na skupinu mikropodniků. Zatímco u malých podniků se výše kapitálu na jednotku práce snižuje, u všech ostatních skupin se za sledované roky vybavenost práce kapitálem zvyšuje.

Křivka mikropodniků vykazuje v roce 2010 vysokou vybavenost práce kapitálem, na jednotku práce připadá 6,49 Kč DM. Následující rok se tato hodnota razantně snižuje na hodnotu 3,18 Kč a od roku 2012 se opět zvyšuje, až dosáhne v roce 2014 hodnoty 6,24 Kč.

Ostatní skupiny podniků se výrazně nemění, pohybují se v rozmezí 1,91 – 2,74 Kč na jednotku práce.

4.5. Regresní analýza

Regresní analýza představuje statistickou metodu, při níž lze odhadnout hodnotu závislé proměnné na základě jiných nezávislých veličin. Cílem této analýzy je zjištění trendu či průběhu závislosti proměnných pomocí vhodné funkce.

Pro tuto analýzu je použit software Statistica. Analýza zjišťuje závislost produktivity kapitálu založené na celkových tržbách (CT) a produktivity kapitálu založené na přidané hodnotě (PH) na vývoji dlouhodobého majetku (DM). Pro tyto ukazatele je použito meziroční tempo růstu, tedy údaje v procentech.

Analýza dále zkoumá produktivitu kapitálu založenou na CT a produktivitu kapitálu založenou na PH v závislosti na ukazateli Vybavenost práce kapitálem. Pro tuto analýzu jsou použity data v absolutním vyjádření.

Lineární závislost ukazatelů je ověřena koeficientem determinace R^2 , který představuje spolehlivost daného výsledku. Koeficient determinace nabývá hodnot od 0 do 1. Dalším hodnotícím prvkem závislosti je parametr p-value, který představuje hladinu významnosti výsledku – čím nižší je hodnota p-value, tím je vztah dvou ukazatelů významnější. Pro tuto regresní analýzu je stanovena hranice významnosti 95 %, pokud hodnota p-value nepřesáhne hodnotu 0,05, pak lze předpokládat významnost modelu.

Mikropodniky

Tabulka 16: Regresní analýza mikropodniků

	p-value	R2
Meziroční tempo růstu PK založené na CT a meziroční tempo růstu DM	0,669424	0,000419
Meziroční tempo růstu PK založené na PH a meziroční tempo růstu DM	0,292936	0,002560
Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem	0,584120	0,000452
Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem	0,366731	0,001474

Zdroj: *Statistica, vlastní zpracování*

Z tabulky č. 16 lze vyzorovat, že u skupiny mikropodniků analyzované ukazatele mezi sebou nevykazují prokazatelnou závislost. Tato skutečnost by mohla být důsledkem neefektivního využívání zdrojů – dlouhodobého majetku.

Malé podniky

Tabulka 17: Regresní analýza malých podniků

	p -value	R2
Meziroční tempo růstu PK založené na CT a meziroční tempo růstu DM	0,606943	0,000311
Meziroční tempo růstu PK založené na PH a meziroční tempo růstu DM	0,837749	0,000049
Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem	0,621574	0,000226
Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem	0,135817	0,002059

Zdroj: *Statistica, vlastní zpracování*

Regresní analýza malých podniků nevykazuje, stejně jako u mikropodniků, prokazatelnou závislost mezi stanovenými ukazateli. Všechny hodnoty p-value přesahují hranici 0,05. Lze tedy říci, že růst produktivity kapitálu nemá významnou závislost s růstem dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku. Nezávislost

ukazatelů může být důsledkem neefektivního využívání dlouhodobého majetku či v důsledku časového zpoždění.

Střední podniky

Tabulka 18: Regresní analýza středních podniků

	p -value	R2
Meziroční tempo růstu PK založené na CT a meziroční tempo růstu DM	0,569644	0,000505
Meziroční tempo růstu PK založené na PH a meziroční tempo růstu DM	0,673184	0,000278
Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem	0,000000	0,049982
Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem	0,000000	0,040971

Zdroj: Statistica, vlastní zpracování

Regresní analýza středních podniků z tabulky č. 18 ukazuje, že není prokazatelný vztah mezi meziročním tempem růstu PK (v obou variantách) a meziročním tempem růstu DM. Naopak u porovnání produktivity kapitálu (v obou variantách) s vybaveností práce kapitálem vykazuje analýza závislost. Lze tedy říci, že produktivita kapitálu má určitou závislost na tom, kolik jednotek DM připadá na jednotku práce. Dle hodnot p-value je tento vztah významný. V příloze č. 1 jsou výsledky prokazatelně významných vztahů ze softwaru Statistica.

Velké podniky

Tabulka 19: Regresní analýza velkých podniků

	p -value	R2
Meziroční tempo růstu PK založené na CT a meziroční tempo růstu DM	0,251870	0,005607
Meziroční tempo růstu PK založené na PH a meziroční tempo růstu DM	0,073532	0,013621
Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem	0,006147	0,024917
Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem	0,000000	0,192448

Zdroj: Statistica, vlastní zpracování

U skupiny velkých podniků jsou výsledky analýzy obdobné jako u středních podniků (viz. Tabulka č. 19). Vztah meziročního tempa růstu PK (v obou variantách) a meziročního tempa růstu DM nevykazuje prokazatelně závislost. Oproti tomu ukazatelé Produktivita kapitálu (v obou variantách) a vybavenost práce kapitálem vykazují prokazatelnou závislost. Z toho lze vyvodit, že produktivita kapitálu má určitou závislost na tom, kolik DM připadá na jednotku práce. Výsledky této prokazatelné závislosti v regresní analýze z programu Statistica jsou v příloze č. 2. Závislou proměnnou je produktivita kapitálu a nezávislou proměnnou je vybavenost práce kapitálem.

Z dané analýzy lze usuzovat, že v mikropodnicích a malých podnicích není evidentně prokazatelná souvislost mezi produktivitou kapitálu a vývojem DM, ani mezi produktivitou kapitálu a vybaveností práce kapitálem.

Ve skupinách středních a velkých podniků se projevuje mírná prokazatelná souvislost produktivity kapitálu a vybavenosti práce kapitálem, ale závislost mezi produktivitou kapitálu a vývoje DM prokazatelná není.

Výsledky, u kterých není prokázána významná závislost, mohou mít několik důvodů. Jednou z možných příčin je neefektivnost při využívání prostředků. Podniky se mohou zaměřovat spíše na kvalitu potravinářských výrobků, což nemusí mít přímý dopad na tržby. Dalším důvodem nepotvrzené významné závislosti může být fakt, že

investice nemusí působit okamžitě na produktivitu kapitálu a projeví se až později - tím vzniká časový nesoulad.

5. ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývá investiční činností a produktivitou kapitálu u jednotlivých skupin podniků. Hlavním cílem této diplomové práce je posouzení vztahu mezi investiční činností a produktivitou kapitálu v odvětví potravinářské výroby. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část se zabývá definováním základních pojmů a souvislostí v oblasti investiční aktivity a produktivity. Zdrojem pro tvorbu teoretické části byla odborná literatura a publikace.

Pro analytickou část bylo zvoleno jedno z odvětví zpracovatelského průmyslu a to konkrétně potravinářské výroby. Potravinářství se podílí 6,5 % na zpracovatelském průmyslu. Jeho podíl na celkové přidané hodnotě v České republice je 1,49 %. Za sledované roky (2005 – 2014) se hrubá přidaná hodnota potravinářské výroby zvýšila o 5 905 mld. Kč, což je 1,06 % na celkové hrubé přidané hodnotě ČR.

Praktická část práce je zpracována na základě dat z databáze Albertina, která byla seříděna dle velikostních kategorií podniků. U těchto skupin podniků byl zjištěn podíl na celkovém objemu podniků. Největší podíl představují malé a střední podniky. Malé podniky dosahují skoro 40 % celkového počtu podniků. Střední podniky mají podíl přes 30 %. Nejmenší část na celkovém počtu podniků mají velké podniky, a to přes 10 %.

Jednou z částí, která byla zkoumána na skupinách podniků, byl dlouhodobý majetek, jeho vývoj a struktura. Do dlouhodobého majetku byl zahrnut dlouhodobý hmotný a nehmotný majetek. Pro tuto analýzu byl vynechán finanční majetek, jelikož tvoří zanedbatelnou část celkového dlouhodobého majetku. Největší podíl DM představuje hmotný majetek a velmi malou část tvoří dlouhodobý nehmotný majetek. Tato skutečnost je dána charakterem sledovaného odvětví – potravinářství. Odvětví potravinářské výroby nevyžaduje příliš velkou softwarovou vybavenost, ale spíše dlouhodobý hmotný majetek. Ve všech skupinách podniků se zastoupení dlouhodobého nehmotného majetku pohybovalo v rozmezí 0,08 – 3,21 %. Vývoj dlouhodobého majetku lze vyjádřit meziočným tempem růstu, který vyjadřuje změnu v běžném roce oproti předchozímu roku. Nejmenší meziočnní tempo růstu DM vykazovala skupina velkých podniků, jejíž meziočnní tempa růstu dosahovala maximálně 2,78 %, a to v období 2010/2011. Největších výkyvů dosahovala skupina malých podniků v období

2012/2013. Meziroční tempo růstu v této době bylo 56,73 %. Rapidní výkyv mohl být způsobený neplánovanými událostmi, vyžadující velkou investici, ale i plánovanou investicí velkého rozsahu.

Dalším bodem praktické části byl vývoj produktivity kapitálu, analyzovaný jak pro produktivitu kapitálu založenou na celkových tržbách, tak pro produktivitu kapitálu založenou na přidané hodnotě. Tyto dvě varianty vykazovaly ve všech skupinách obdobný průběh, ale hodnoty produktivity kapitálu založené na celkových tržbách byly vyšší. Průběh produktivit kapitálu u malých podniků za sledované roky 2010 – 2014 byl klesající. U středních podniků produktivita kapitálu mírně rostla. Velké podniky vykazovaly u produktivity kapitálu založené na celkových tržbách lehký růst a v druhé variantě produktivity se nepatrně snížila. Rozdílný průběh měla ve sledovaných letech skupina mikropodniků, která při variantě založené na celkových tržbách v roce 2014 rostla o 3,49 Kč na 1 Kč DM, ale při variantě založené na přidané hodnotě klesala. Z výsledků obou variant produktivit kapitálu je zřejmá závislost na velikosti podniku – mikropodniky a malé podniky s vyšší produktivitou kapitálu, střední a velké podniky s nižší produktivitou kapitálu. Tato závislost může být ovlivněna vedením podniků a jejich strategií. Při meziročním srovnání tempa růstu produktivity kapitálu v obou variantách bylo zjištěno, že velké, střední a malé podniky mají nízké meziroční tempo růstu PK, které v průběhu sledovaných let klesá. Mikropodniky vykazují kolísavý trend, který vykazuje v obou variantách odlišný průběh – ve variantě založené na celkových tržbách se tempo růstu produktivity kapitálu střídavě snižuje a zvyšuje, ve druhé variantě dochází k propadu produktivity kapitálu v roce 2012 a následující sledované roky vykazují prudký růst.

Následně byl použit doplňující ukazatel vybavenost práce kapitálem, který představuje, kolik jednotek kapitálu připadá na jednotku práce. Při porovnání hodnot skupin podniků lze určit, že hodnoty vybavenosti práce kapitálem ve všech skupinách, s výjimkou mikropodniků, se výrazně nemění. Skupina mikropodniků vykazuje v roce 2010 vysokou vybavenost práce kapitálem, kdy na jednotku práce připadá 6,49 Kč DM. V roce 2011 došlo k poklesu na 3,18 Kč DM na jednotku práce a následující roky má křivka vybavenosti práce kapitálem u mikropodniků rostoucí tendenci. U malých podniků ve sledovaných letech má výše kapitálu na jednotku práce mírnou klesající tendenci, naopak u skupin velkých a středních podniků má vybavenost práce kapitálem rostoucí trend.

Poslední úsek praktické části zahrnuje propojení předcházejících hodnot investic a produktivity kapitálu. Tento vztah je analyzován pomocí regresní analýzy v softwaru Statistica. Lineární závislost ukazatelů je ověřena koeficientem determinace R^2 , který představuje spolehlivost daného výsledku. Dalším hodnotícím prvkem je hladina významnosti p-value. Analýza zjišťuje vztah produktivity kapitálu v obou variantách v závislosti na vývoji dlouhodobého majetku v procentním vyjádření, resp. za použití meziročního tempa růstu těchto ukazatelů. Závislost těchto dvou ukazatelů se v analýze nepotvrdila. Jednou z možných příčin je neefektivnost při využívání prostředků. Podniky se mohou zaměřovat spíše na kvalitu potravinářských výrobků, což nemusí mít přímý dopad na tržby. Dalším důvodem nepotvrzené významné závislosti může být fakt, že investice nemusí působit okamžitě na produktivitu kapitálu a projeví se až později - tím vzniká časový nesoulad.

Analýza dále zkoumala vztah produktivity kapitálu v obou variantách a vybavenost práce kapitálem v absolutním vyjádření. V mikropodnicích a malých podnicích se souvislost mezi těmito ukazateli neprokázala, avšak u středních a velkých podniků byla identifikována nízká závislost mezi produktivitou kapitálu a vybaveností práce kapitálem. Tato závislost je spolehlivě prokazatelná u produktivity kapitálu založené na celkových tržbách i produktivitě kapitálu založené na přidané hodnotě.

I přesto, že u většiny vztahů nebyla prokázána významná vzájemná závislost, je pro podniky důležité se zabývat rozhodováním o investicích, jelikož mají dlouhodobý charakter a mohou ovlivnit celé hospodaření podniku. Stejně tak důležité je sledovat produktivitu, která představuje určitý pohled na efektivnost hospodaření podniku. Managementu podniku tedy předkládá informaci o kvalitě výroby a dostatečnosti využití zdrojů, kterou následně mohou využít pro plánování produkce a investic v dalších letech.

Summary

This master thesis deals with an investment activity and capital productivity at individual groups of enterprises. The main goal of this thesis is to evaluate the relationship between investment activity and capital productivity in the sector of food production. This thesis is divided into theoretical and practical part.

The theoretical part defines main terminology and describes links in the field of investment activity and productivity.

The practical part is based on data from Albertina database which was sorted into the same sized companies and food production was researched. At these groups of companies development and structure of tangible assets were analyzed as well as capital productivity and capital labor ratio. The last part discusses connections between previous investment value and capital productivity. This relationship is analyzed by regression analysis at software Statistica.

Key words: investment, productivity, enterprises, food industry

LITERATURA

- Coelli, T. (2005). *An introduction to efficiency and productivity analysis*. Springer.
- Frank, R., & Bernarke, B. (2005). *Ekonomie*. Praha: Grada Publishing.
- Havel, J., & kol. (1991). *Průvodce studiem ekonomics*. Praha: ALEKO Praha.
- Holman, R. (1999). *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck.
- Holman, R. (2000). *Základy ekonomie*. Praha: C. H. Beck.
- Jurečka, V., & kolektiv. (2010). *Mikroekonomie*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Karvan, M. (2002). *Výrobní a provozní management*. Praha: Grada Publishing, spol. s.r.o.
- Kislingerová, E., & Neumaierová, I. (2000). Rozbor výkonnosti firmy (případová studie). Praha: Vysoká škola ekonomická, Fakulta podnikohospodářská.
- Kleibl, J., Dvořáková, Z., & Šubrt, B. (2001). *Řízení lidských zdrojů*. Praha: C. H. Beck.

- Mankiw, N. G. (2009). *Základy ekonomie*. Praha: Grada Publishing.
- Norsworthy, J., & Jang, S. (1992). *Empirical measurement and analysis of productivity and technological change*. the Netherlands: Elsevier science publishers B.V.
- Novotná, M., & Volek, T. (2008). *Měření efektivnost využívání výrobních faktorů v souvislostech*. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích.
- OECD. (2001). *Measuring Productivity - OECD Manual. Measurement of aggregate nad industry-level productivity growth*. Načteno z <http://www.oecd.org/std/productivity-stats/2352458.pdf>
- Polách, J., Drábek, J., & Merková, M. (2012). *Reálné a finanční investice. I. vydání*. Praha: C. H. Beck.
- Prokopenko, J. (1987). *Productivity management: A practical handbook*. Geneva: Invernational Labour Office.
- Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2013). *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda.
- Soukupová, J., & kol. (1999). *Mikroekonomie*. Praha: Management press.
- Synek, M., & kol. (2000). *Podniková ekonomika*. Praha: C. H. Beck.
- Synek, M., & kolektiv. (2011). *Manažerská ekonomika*. Praha: Grada publishing, a.s.
- Tallová, V. (27. 11 2008). *Produktivita práce a přidaná hodnota*. Načteno z Talent experts: http://www.t-i.cz/svet_personalistu/index.php?page=article&detail=19.
- Valach, J., & kolektiv. (2010). *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování*. Praha: Ekopress, s.r.o.
- Veber, J., Srpová, J., & kolektiv. (2012). *Podnikání malé a střední firmy*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Vlček, J., & kolektiv. (2003). *Ekonomie a ekonomika*. Praha: ASPI Publishing, s.r.o.
- Wöhe, G., & Kislíngerová, E. (2007). *Úvod do podnikového hospodářství*. Praha: C. H. Beck.
- Yasser, A., & Joutz, F. (2005). Relating the knowledge production function to total factor productivity: an endogeneous growth puzzle. *IMD Working Paper No. 05/74*. Washington DC, US: International Monetary Fund.

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdílné pohledy na výrobní faktory	12
Tabulka 2: Přehled hlavních měř produktivity	15
Tabulka 3: Vývoj hrubé přidané hodnoty v ČR.....	30
Tabulka 4: Vývoj tvorby hrubého fixního kapitálu (mil Kč).....	32
Tabulka 5: Struktura podniků za roky 2010 - 2014	32
Tabulka 6: Analýza DM v mikropodnicích v tis. Kč.....	34
Tabulka 7: Analýza DM u malých podniků v tis. Kč.....	35
Tabulka 8: Analýza DM u středních podniků v tis. Kč	36
Tabulka 9: Analýza DM u velkých podniků v tis. Kč	37
Tabulka 10: Meziroční tempo růstu DM v %	39
Tabulka 11: Produktivita kapitálu v Kč.....	40
Tabulka 12: Produktivita kapitálu v Kč.....	42
Tabulka 13: Meziroční tempo růstu PK založené na CT v %.....	43
Tabulka 14: Meziroční tempo růstu PK založené na PH v %	44
Tabulka 15: Vybavenost práce kapitálem v Kč	45
Tabulka 16: Regresní analýza mikropodniků.....	47
Tabulka 17: Regresní analýza malých podniků.....	47
Tabulka 18: Regresní analýza středních podniků.....	48
Tabulka 19: Regresní analýza velkých podniků	49

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj hrubé přidané hodnoty ve zpracovatelském průmyslu (mil. Kč). 31	
Graf 3: Struktura podniků	33
Graf 4: Vývoj a struktura DM v mikropodnicích	34

Graf 5: Vývoj a struktura DM v malých podnicích	35
Graf 6: Vývoj a struktura DM ve středních podnicích	37
Graf 7: Vývoj a struktura DM ve velkých podnicích	38
Graf 8: Meziroční tempo růstu DM v %.....	39
Graf 9: Produktivita kapitálu založená na CT v Kč.	41
Graf 10: Produktivita kapitálu založená na PH v Kč	42
Graf 11: Meziroční tempo růstu PK založené na CT v %	43
Graf 12: Meziroční tempo růstu PK založené na PH v %	44
Graf 13: Vybavenost práce kapitálem v Kč.....	45

Seznam zkratk

DM - dlouhodobý majetek

DHM – dlouhodobý hmotný majetek

DNM – dlouhodobý nehmotný majetek

CT – celkové tržby

PH – přidaná hodnota

HDP – hrubý domácí produkt

EU – Evropská unie

ČR – Česká republika

HPH – hrubá přidaná hodnota

THFK – tvorba hrubého fixního kapitálu

Seznam příloh

Příloha č. 1: Výsledky regresní analýzy z programu Statistica pro střední podniky

Příloha č. 2: Výsledky regresní analýzy z programu Statistica pro velké podniky

Příloha č. 1

Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem

Výsledky regrese se závislou proměnnou : Prom1 (Tabulka7)						
R= ,22356588 R2= ,04998170 Upravené R2= ,04888087						
F(1,863)=45,404 p<,00000 Směrod. chyba odhadu : 18,328						
N=865	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(863)	p-hodn.
Abs.člen			12,40457	0,797773	15,54900	0,000000
Prom2	-0,223566	0,033179	-1,46853	0,217940	-6,73822	0,000000

Zdroj: Statistica

Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem

Výsledky regrese se závislou proměnnou : Prom1 (Tabulka18)						
R= ,20241218 R2= ,04097069 Upravené R2= ,03985942						
F(1,863)=36,868 p<,00000 Směrod. chyba odhadu : 5,1557						
N=865	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(863)	p-hodn.
Abs.člen			2,822906	0,224411	12,57919	0,000000
Prom2	-0,202412	0,033336	-0,372244	0,061306	-6,07192	0,000000

Zdroj: Statistica

Příloha č. 2

Produktivita kapitálu na CT a vybavenost práce kapitálem

Výsledky regrese se závislou proměnnou : Prom1 (Tabulka7)						
R= ,15785204 R2= ,02491727 Upravené R2= ,02164518						
F(1,298)=7,6151 p<,00615 Směrod. chyba odhadu : 6,8186						
N=300	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(298)	p-hodn.
Abs.člen			7,866590	0,584872	13,45010	0,000000
Prom2	-0,157852	0,057202	-0,452699	0,164049	-2,75955	0,006147

Zdroj: Statistica

Produktivita kapitálu na PH a vybavenost práce kapitálem

Výsledky regrese se závislou proměnnou : Prom1 (Tabulka10)						
R= ,43868893 R2= ,19244798 Upravené R2= ,18973807						
F(1,298)=71,016 p<,00000 Směrod. chyba odhadu : ,80070						
N=300	b*	Sm.chyba z b*	b	Sm.chyba z b	t(298)	p-hodn.
Abs.člen			1,473718	0,068682	21,45726	0,000000
Prom2	-0,438689	0,052057	-0,162342	0,019264	-8,42713	0,000000

Zdroj: Statistica